

AFM Agenda 2016-2018 – Toezicht in tijden van verandering

AFM Agenda 2018

Autoriteit

Financiële Markten

De AFM maakt zich sterk voor eerlijke en transparante financiële markten.

Als onafhankelijke gedragstoezichthouder dragen wij bij aan duurzaam financieel welzijn in Nederland.

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Managementsamenvatting	6
1. Strategie	12
2. Externe ontwikkelingen	15
<i>Trends</i>	15
<i>Risico's</i>	16
3. Prioriteit 1: Het verkleinen van ongewenste risico's in de financiële markten door regulier en thematisch toezicht	17
3.1 <i>Risico dat leningen niet in het belang van de klant zijn</i>	17
3.2 <i>Risico op niet-passende beleggingsproducten</i>	19
3.3 <i>Risico op ongewenste gevolgen voor markten en toezicht door internationale ontwikkelingen</i>	21
3.4 <i>Risico op onverantwoord gebruik van technologie en data</i>	22
3.5 <i>Risico op onvoldoende verbetering kwaliteit accountantscontroles</i>	23
3.6 <i>Risico op tegenvallende financiële positie na pensionering</i>	25
3.7 <i>Risico op onvoldoende risicobeheersing bij vermogensbeheer</i>	27
3.8 <i>Risico dat werking kapitaalmarkten niet leidt tot beste prijs</i>	28
3.9 <i>Risico op onvoldoende focus op duurzaamheid</i>	30
3.10 <i>Risico op gebruik van de financiële sector voor crimineel gedrag</i>	32
<i>Doorlopende toezichtactiviteiten</i>	35
4. Prioriteit 2: Het versterken en vernieuwen van het toezicht door gericht te investeren in technologie en methodieken	36
5. Prioriteit 3: Het vergroten van de effectiviteit, efficiëntie en wendbaarheid van de organisatie van de AFM	38
<i>Organisatierisico's</i>	40
6. Financiën	42
6.1 <i>Kerncijfers</i>	43
6.2 <i>Van begroting naar heffingen</i>	46
Bijlage 1 - Performance management binnen de AFM en KPI-tabel	50
Bijlage 2 - Tijdsplanning Toezichtonderzoeken 2018	55
Bijlage 3 - Afkortingen	58

Voorwoord

De Nederlandse economie en de financiële markten laten een sterk herstel zien. De economische groei, snelle digitalisering en de toetreding van nieuwe aanbieders, bieden kansen voor de markten en de financiële consument.

Naast nieuwe kansen brengen deze ontwikkelingen ook nieuwe risico's met zich mee. Gaan ondernemingen zorgvuldig genoeg om met data? Is de kwaliteit van geautomatiseerd

advies voldoende? Leidt de groei van passief beleggen tot nieuwe stabiliteitsrisico's voor de financiële markten? De aanhoudend lage rente zorgt ook nog steeds voor risico's. Pensioenfondsen en verzekeraars ondervinden daarvan al langer de gevolgen. De lage rente zet druk op hun dekkingsgraden en solvabiliteitsposities. We zien ook dat consumenten door de lage spaarrente gevoeliger zijn voor risicovolle beleggingen en het vergroten van hun schuldenlast. Dat kan leiden tot problemen in de toekomst.

De maatschappij ondervindt ook nog altijd de gevolgen van problemen uit het verleden. Groepen consumenten zijn daardoor kwetsbaar voor de toekomst. Zo bouwt een deel van de Nederlandse bevolking minder pensioen op dan voorzien. Een deel van de klanten met een aflossingsvrije hypotheek heeft nog onvoldoende afgelost en loopt de kans geconfronteerd te worden met financieringsproblemen of fors hogere lasten.

We moeten als toezichthouder onze aandacht verdelen tussen bestaande en nieuwe risico's. Het is onze ambitie om bestaande problemen op te lossen en nieuwe risico's op het spoor te komen vóór ze grote maatschappelijke problemen veroorzaken. Hier hebben we ons de afgelopen jaren voor ingespannen. En we blijven dat ook doen. We hebben spelers op de financiële markten aangesproken op hun verantwoordelijkheid om kwetsbare klanten te helpen. Voor sommige van die kwetsbare klanten geldt echter dat zij ook zelf in actie moeten komen om toekomstige financiële problemen te voorkomen.

Daarnaast kijken we kritisch naar de inzet van nieuwe technologieën en het gebruik van data bij de verkoop van producten aan klanten. Het gebruik van nieuwe technologie en data biedt kansen maar het roept ook fundamentele maatschappelijke vragen op. Een voorbeeld daarvan is de situatie waarin gegevens over het gedrag van klanten worden ingezet bij het al of niet accepteren van klanten of bij het bepalen van de prijs van een product voor die individuele klant. Individuele prijsstelling van producten kan leiden tot uitsluiting van groepen klanten of misbruik van de klantbehoefte van kwetsbare groepen. De mogelijkheden en risico's die de cocktail van technologie, data en consumentengedrag biedt, stellen daarom hoge eisen aan de zorgplicht van

financiële ondernemingen. Vraagstukken rond technologie, data en consumentengedrag doen zich overigens niet alleen voor in de financiële sector. De gevolgen van het gebruik van bijvoorbeeld big data, artificial intelligence en machine learning leiden tot brede maatschappelijke vragen. Die vragen kunnen, ook waar zij zich vooral in de financiële sector voordoen, niet door de Autoriteit Financiële Markten (AFM) alleen worden beantwoord of opgelost. De AFM wil hiervoor in 2018 wel een platform bieden en zal vanuit haar rol dat brede debat mede agenderen.

Om als toezichthouder toekomstige risico's snel te identificeren en aan te pakken, investeren we voortdurend in het verbeteren van ons toezicht. Dat doen we bijvoorbeeld door het inzetten van inzichten uit de gedragswetenschap. Zo kunnen we beter beoordelen of ondernemingen het klantbelang voldoende centraal stellen.

Technologische ontwikkelingen en beschikbaarheid van data bieden ook kansen om ons toezicht effectiever en nog meer vooruitblikkend te maken. De komende jaren staan in het teken van het verder versterken van onze datapositie en –analysemogelijkheden om zo steeds meer een data gedreven toezichthouder te worden.

In 2016 hebben we onze Agenda 2016-2018 gepubliceerd. Daarin beschreven we onze drie strategische prioriteiten: welke marktrisico's we zien en aanpakken, hoe we ons toezicht verder versterken en vernieuwen en onze interne organisatie wendbaarder maken. Om onze taak goed en geloofwaardig uit te kunnen voeren, moeten we tegelijkertijd daadkrachtig en autonoom handelen en in verbinding blijven met stakeholders. Een concept van deze Agenda 2018 is daarom op 12 oktober besproken met ons adviserend panel. In deze finale versie zijn de suggesties van de panelleden waar mogelijk verwerkt.

De afgelopen jaren hebben we de organisatiestructuur gestroomlijnd en vereenvoudigd. De bedrijfsvoering is verder geprofessionaliseerd en de activiteiten zijn gebundeld onder aansturing van een COO. Bij het versterken en vernieuwen van ons toezicht hebben we belangrijke stappen gezet in het vergroten van ons vakmanschap, met datagedreven toezicht, en de oprichting van het Expertisecentrum als aanjager van vernieuwing.

In 2018 gaan we onverminderd door met investeren in vernieuwing van ons toezicht en in de kwalitatieve versterking van het primaire toezicht zodat we de juiste marktrisico's blijven signaleren en aanpakken. Want juist ook in tijden van economische groei moeten we als toezichthouder waakzaam zijn.

Namens het bestuur,

Merel van Vroonhoven

Voorzitter

Management-samenvatting

De wereld om ons heen verandert in hoog tempo. Dit stelt hoge eisen aan ons toezicht en aan de sector waarop we toezicht houden.

In onze Meerjarenagenda 2016-2018 hebben we beschreven welke marktrisico's we zien en hoe we deze aanpakken, hoe we ons toezicht verder ontwikkelen en onze interne organisatie versterken. Dit doen we aan de hand van een drietal prioriteiten.

In deze Agenda 2018 beschrijven we wat dit betekent voor onze inzet in 2018.

De AFM signaleert dit jaar drie belangrijke trends waaruit risico's voor financiële markten en de financiële consumenten voortkomen. Deze drie trends werken bovendien op elkaar in en vergroten daarmee de complexiteit én de risico's op het financiële speelveld.

Toenemende digitalisering

Digitalisering in de financiële sector neemt een hoge vlucht. Dit leidt tot de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten, nieuwe distributiekanaalen en nieuwe aanbieders. Het is belangrijk dat we erop letten dat deze producten en diensten in het belang van de klant zijn.

De toenemende rol van technologie in de financiële sector zorgt er eveneens voor dat (Europese) wet- en regelgeving op IT-gebied en privacy steeds relevanter wordt. Zo ontstaat steeds vaker een raakvlak of overlap met andere toezichthouders. Dit kan tot

gevolg hebben dat er risico's ontstaan waarvan niet of niet helemaal duidelijk is geregeld onder wiens toezicht deze vallen.

Lage rente

De lage rente heeft al langere tijd gevolgen voor de financiële sector en de financiën van consumenten. De solvabiliteitsposities van levensverzekeraars en de dekkingsgraden van pensioenfondsen staan onder druk. Het is verleidelijker voor consumenten en bedrijven om een hoge schuld aan te gaan of op zoek te gaan of meer risicovolle beleggingen met meer rendement.

De grenzen van de financiële markten vervagen

In de financiële sector bewegen geldstromen, producten, diensten en data steeds vaker vrij over de landsgrenzen, maar ook over de grenzen van de traditionele sectoren. Meer partijen bieden vanuit het buitenland hun financiële producten en diensten aan.

In 2018 wordt in Europa veel nieuwe regelgeving (zoals MIFID II en PSD 2) van kracht. Daarmee verschuift in 2018 het accent van het opstellen van nieuwe regels naar de implementatie en handhaving ervan.

Deze drie trends zijn van invloed op de manier waarop wij de prioriteiten vormgeven en uitwerken. In deze agenda laten we zien hoe we in 2018 hieraan invulling geven.

Figuur 1 Schematisch overzicht AFM strategie, prioriteiten en KPI's

Missie & visie

De AFM maakt zich sterk voor eerlijke en transparante financiële markten. Als onafhankelijke gedragstoezichthouder dragen wij bij aan duurzaam financieel welzijn in Nederland.

De AFM is in 2022 een aantoonbaar grensverleggende toezichthouder.

Prioriteiten	Maatschappelijk doel
1 Het verkleinen van ongewenste risico's in de financiële markten	+ Financiële instellingen stellen het belang van de klant centraal + Kwetsbare consumenten worden behoed voor (toekomstige) problemen + De AFM is een technologie- en datagedreven toezichthouder + De maatschappij kan gerechtvaardigd vertrouwen op de kwaliteit van financiële verslaggeving en accountantscontroles + De kapitaalmarkten functioneren eerlijk en transparant + De financiële sector wordt niet misbruikt voor criminele activiteiten
2 Het versterken en vernieuwen van ons toezicht	+ De AFM is een technologie- en datagedreven toezichthouder + De AFM is thought leader op het gebied van gedragstoezicht
3 Het vergroten van de effectiviteit, efficiency en wendbaarheid van de organisatie	+ Het toezicht van de AFM is efficiënt en effectief
Doorlopend toezicht Bedrijfsvoering	+ De kapitaalmarkten functioneren eerlijk en transparant + De maatschappij kan gerechtvaardigd vertrouwen op de kwaliteit van financiële verslaggeving en accountantscontroles. + Het toezicht van de AFM is efficiënt en effectief

Prioriteit 1: Het verkleinen van ongewenste risico's in de financiële markten

De trends zijn leidend geweest bij het identificeren van de top 10-risico's, waarvan we willen voorkomen dat ze zich ontvouwen of waarvan we de negatieve effecten willen verkleinen.

De top 10-risico's vormen een belangrijk uitgangspunt voor de inzet van onze

toezichtcapaciteit. Naast de aanpak van de toprisico's voeren we ook reguliere toezicht-taken uit, zoals vergunningverlening, toetsingen van bestuurders en goedkeuring van prospectussen.

Het merendeel van de top 10-risico's is ten opzichte van vorig jaar onveranderd danwel iets aangescherpt. De twee nieuwe risico's zijn: risico van onvoldoende focus op duurzaamheid en het risico op gebruik van de financiële sector voor crimineel gedrag.

Er zijn ook twee risico's niet langer onderdeel van de top10. Het risico "Beperken kwetsbaarheid door langdurig lage rente" is als onderliggende trend blijven bestaan en integraal onderdeel van elk top 10-risico.

Het risico "Legacyproblemen van verzekeraars" krijgt voldoende aandacht in het doorlopende toezicht van de AFM.

Enkele belangrijke speerpunten in ons toezicht op de top 10-risico's voor 2018 zijn:

Risico dat leningen niet in het belang van de klant zijn

Klanten moeten erop kunnen vertrouwen dat leningen aansluiten bij hun behoeften en ook in hun belang zijn. De AFM wil o.a. dat aanbieders van consumptief krediet hun bedrijfsvoering aanpassen om zogenoemde 'locked-up'-situaties te voorkomen of op te lossen. Consumenten zijn 'locked-up' als zij niet kunnen overstappen naar een andere aanbieder, bijvoorbeeld omdat zij naar de huidige maatstaven overgekrediteerd zijn.

De AFM streeft ernaar dat het Uniform Herstelkader Rentederivaten MKB goed wordt nageleefd en mkb-klanten de compensatievergoeding krijgen waar ze recht op hebben. De uitvoering van het herstelkader is vertraagd. Daarom blijft de AFM ook in 2018 nauwgezet toezien op de voortgang van de uitvoering.

Risico op niet-passende beleggingsproducten

Consumenten kunnen beleggen zien als een aantrekkelijk alternatief voor sparen, onder meer als gevolg van de lage rente en het grote online aanbod van beleggingsproducten. Om de kwaliteit van beleggingsproducten te verbeteren, doet de AFM onderzoek naar de mate waarin de MiFID II-normen voor productontwikkeling worden nageleefd door beleggings-ondernemingen.

Daarnaast monitoren wij de markt. Wanneer we evident schadelijke producten tegenkomen, zetten we de MiFIR-interventiebevoegdheden in om deze producten van de markt te weren.

Risico op ongewenste gevolgen voor markten en toezicht door internationale ontwikkelingen

Wij maken ons sterk voor een soepel verloop van de Brexit voor de financiële markten. Ons uitgangspunt daarbij is het voorkomen van ongewenste effecten voor beleggers en consumenten. Ook willen we voorkomen dat Britse financiële ondernemingen die zich op het Europese vasteland willen vestigen te maken krijgen met een verschillende uitleg of toepassing van Europese regelgeving door nationale toezichthouders. Daarom zetten wij ons in voor verdere convergentie van het Europese toezicht.

Risico op onverantwoord gebruik van technologie en data

De verregaande digitalisering stelt hogere eisen aan de beheerste en integere bedrijfsvoering van ondertoezichtstaande ondernemingen. In 2018 wordt het toezicht op operationele processen en ICT geïntensiveerd om te toetsen of daadwerkelijk aan de gestelde eisen wordt voldaan. Vanuit dit toezicht verricht de AFM in ieder geval thematische onderzoeken naar cyberrisico's en het gebruik van algoritmes.

Risico op onvoldoende verbetering kwaliteit accountantscontroles

De AFM stimuleert OOB-accountantsorganisaties om verbetermaatregelen structureel te borgen en toe te passen om daarmee duurzaam een goede kwaliteit van de wettelijke controles te bereiken. Ook intensiveren we ons toezicht op de overige OOB-

accountantsorganisaties door bij deze organisaties de kwaliteit van wettelijke controles te onderzoeken.

Daarnaast starten we in het tweede kwartaal van 2018 met de toetsing van de geschiktheid van de zittende bestuurders.

Risico op tegenvallende financiële positie na pensionering

Consumenten dragen steeds meer eigen verantwoordelijkheid voor voldoende inkomen na pensionering. Ze moeten er daarom op kunnen vertrouwen dat de financiële producten die zij aanschaffen om hun pensioen aan te vullen, aansluiten bij hun verwachting en behoeften. In 2018 wordt daarom een analyse gehouden van deze zogenoemde derdepijlerpensioen-producten.

Daarnaast bevorderen we in dialoog met stakeholders dat het perspectief van de deelnemers voldoende wordt betrokken in de discussie over een nieuw pensioenstelsel.

Risico op onvoldoende risicobeheersing bij vermogensbeheerders

De vermogensbeheerketen moet zijn toegerust om adequaat te reageren op bijvoorbeeld veranderende regelgeving en toepassing van nieuwe technologie. Naar aanleiding van de regelgeving die voortvloeit uit MiFID II doen we in 2018 een onderzoek in hoeverre de partijen deze regelgeving correct hebben doorgevoerd.

In 2018 vindt ook het vervolgonderzoek plaats naar ondernemingen die al op de Nederlandse markt actief zijn en die onder AIFMD van rechtswege een vergunning hebben gekregen. We toetsen of ze voldoen aan de relevante wet- en regelgeving.

Risico dat werking kapitaalmarkten niet leidt tot beste prijs

De AFM bevordert dat vraag en aanbod van kapitaal en risico eerlijk en efficiënt bij elkaar

komen. Dit doen we onder meer door ons hard te maken voor (verdere) verbetering van het functioneren van de handelsketen.

Zo voeren we onder andere marktbrede themaonderzoeken uit waarin we toetsen of spelers in de handelsketen het risico op verstoring van de handel voldoende beheersen. In 2018 onderzoekt de AFM bijvoorbeeld aan de hand van ESMA richtsnoeren de weerbaarheid tegen cybercrime.

Daarnaast analyseert de AFM beschikbare MiFID II- en EMIR-transactiedata, voert controles uit op de datakwaliteit en wisselt informatie uit met andere toezichthouders om marktmisbruik en mogelijke destabilisering van de markt tijdig te signaleren.

Risico op onvoldoende focus op duurzaamheid

Er is maatschappelijk een groeiende aandacht voor duurzaamheid. Op financiële markten is dit terug te zien in zowel de vraag naar als in het aanbod van financiële producten en diensten met een duurzaam karakter. Deze ontwikkelingen vragen om een gerichte aandacht voor dit thema in de uitvoering van het AFM-toezicht. In 2018 brengen we in kaart welke financiële producten voor de retailmarkt een duurzaamheidslabel voeren. Deze analyse vormt de opmaat naar een onderzoek om vast te stellen of de informatieverstrekking van deze producten goed aansluit bij de kenmerken van de producten.

We blijven ook in 2018 de verdere toepassing van geïntegreerde verslaggeving stimuleren en zetten ons in voor de totstandkoming van een eenduidige, internationale standaard.

Risico op gebruik van financiële sector voor crimineel gedrag

Het vertrouwen in de financiële sector wordt geschaad als ondertoezichtstaande

ondernemingen (on)bewust een rol spelen bij financieel-economische criminaliteit of (ander) niet-integer gedrag. Door de toegenomen mogelijkheden als gevolg van verdere digitalisering van financiële dienstverlening, is intensivering van het toezicht geboden.

We brengen de risico's voor Wwft-instellingen in kaart en formuleren een meerjarige toezichtstrategie die aansluit bij die risico's. Hierbij hebben we onder meer aandacht voor de mate van gebruik van virtuele valuta bij AFM-vergunninghouders. Overtredingen inzake financieel-economische criminaliteit en niet-integer gedrag worden tegengegaan of gestopt.

Prioriteit 2: Het versterken en vernieuwen van ons toezicht

De sneller veranderende financiële wereld stelt hoge eisen aan het toezicht. Om onze rol ook in de toekomst effectief te blijven vervullen, moeten we de wijze waarop we toezichthouden en het instrumentarium dat we daarbij gebruiken blijven ontwikkelen. Vanuit onze ambitie om een aantoonbaar grensverleggend toezichthouder te zijn, hebben we in de Agenda 2016-2018 de nadruk gelegd op de ontwikkeling van datagedreven toezicht en het versterken van onze onderzoeksmethodieken.

Om te zorgen dat onze toezichthouders qua kennis en vaardigheden nog beter zijn toegerust op hun taak, gaan we in 2018 onze Toezichtacademie versterken.

Data en technologie kunnen worden ingezet voor de vroegtijdige signalering van nieuwe risico's en snelle detectie van afwijkend gedrag op de financiële markten. Dit jaar gaan we daarom verder met de ontwikkeling van datagedreven toezicht. We gaan bestaande of nieuwe toezichtprocessen (her)ontwerpen, zodat deze in hoge mate geautomatiseerd en meer datagedreven worden uitgevoerd. Daarnaast werken we aan de verbetering van onze

informatiepositie, zodat we eerder kunnen vaststellen welke risico's zich in de markt voordoen.

In ons Programma Innovatie & Fintech volgen we de ontwikkelingen op het gebied van financiële technologie op de voet en zijn we voortdurend in gesprek met nieuwe toetreders over nieuwe bedieningsconcepten. Daarbij proberen we de drempel voor toetreding tot de markt niet onnodig hoog te maken, maar zijn we er tegelijkertijd scherp op dat bestaande en nieuwe aanbieders handelen in het belang van de klant.

In 2018 gaan we verder met het vergroten van onze kennis over het beslisgedrag van consumenten. Door de inzet van gedragswetenschap krijgen we meer inzicht in waarom consumenten bepaalde keuzes maken en hoe ze daarbij worden beïnvloed. Daardoor kunnen we bijvoorbeeld beter beoordelen of financiële dienstverleners in hun beslisomgeving het belang van de klant voldoende centraal stellen.

Prioriteit 3: Het vergroten van de effectiviteit, efficiency en wendbaarheid van de organisatie

Om alert te reageren op de externe uitdagingen in een snel veranderende buitenwereld blijven aanpassingen aan de interne organisatie noodzakelijk. We leggen daarbij de nadruk op het versterken van de besturing, en de professionalisering van onze bedrijfsvoering en verantwoording. Daarnaast brengt de AFM meer focus aan op de vernieuwing van het toezicht. Om meer aandacht aan deze veranderopgave te geven, kiezen we voor uitbreiding van het bestuur. Daarbij is het de uitdaging om binnen ons beperkte budget zo flexibel en wendbaar mogelijk te zijn.

De afgelopen twee jaar is belangrijke vooruitgang geboekt. Zo is de AFM Werkwijze geïntroduceerd, gericht op kortcyclisch sturen en continue procesverbetering.

In 2018 is ook de beheersing van onze eigen organisatierisico's en kosten een belangrijk aandachtspunt. Evenals verdere optimalisatie van (bedrijfsvoering)processen. En maken we op het gebied van IT het applicatielandschap slimmer en wendbaarder. Hierdoor kunnen we efficiënter werken.

Maatschappelijke doelen

In deze agenda zetten we uiteen welke activiteiten we gaan verrichten. We geven daarbij ook aan welke maatschappelijke doelen we nastreven. We willen als toezichthouder namelijk verantwoording afleggen over het resultaat van onze inspanningen.

Deze maatschappelijke doelen zijn per prioriteit terug te vinden in *Figuur 1*. Aan onze doelen hebben we Kritieke Prestatie

Indicatoren (KPI's) verbonden, die terug te vinden zijn in de bijlage. Hierover leggen we verantwoording af in het jaarverslag 2018.

Financiën

De begrote totale lasten voor 2018 zijn nagenoeg gelijk aan de begroting 2017 en gelijk aan het kostenkader voor 2018. De personele bezetting stijgt in 2018, voornamelijk door nieuwe taken die voortkomen uit Europese wetgeving, de versterking van ons toezicht en extra investeringen ten behoeve van data-gedreven toezicht. Daartegenover staan besparingen op onder andere huisvesting en de bedrijfsvoering.

Kerncijfers (€ 1 mln.)*

Kerncijfers	Begroting 2017	Begroting 2018	Afw. tov B2017	Doorkijk 2019	Doorkijk 2020	Realisatie 2016
Totale lasten	98,4	98,6	0%	98,8	98,9	90,1
Gemiddeld aantal fte's (incl. inhuur)	635	662	4%	648	641	603

1 Strategie

De AFM maakt zich sterk voor eerlijke en transparante financiële markten. Als onafhankelijke gedragstoezichthouder dragen wij bij aan duurzaam financieel welzijn in Nederland.

De AFM richt zich op het oplossen van bestaande problemen in de markt, maar vooral op het voorkomen van nieuwe problemen voor consumenten en beleggers. Onze toezichtstrategie is erop gericht om de problemen aan te pakken die de meeste schade veroorzaken voor consumenten of beleggers. Daarbij maken wij op onderbouwde wijze afwegingen welke problemen worden aangepakt. En aan de hand daarvan zetten we onze beperkte middelen in.

Hoofddoelstelling

Het is onze hoofddoelstelling om in 2022 een aantoonbaar grensverleggend toezichthouder te zijn. Dit wil zeggen een technologie- en datagedreven toezichthouder die vooroploopt, anticipeert, verbindt en over grenzen heen samenwerkt. Een toezichthouder die zich bewust is van het gegeven dat ze haar gezag en mandaat elke dag weer opnieuw moet verdienen. Een toezichthouder die doortastend optreedt, maar ook zorgvuldig is. Een toezichthouder die autonoom is, maar steeds ook in verbinding blijft staan. En een toezichthouder die transparant en open is en midden in de samenleving staat. Om die doelstelling te bereiken, hebben we voor de periode 2016-2018 drie prioriteiten gesteld:

1. Het verkleinen van ongewenste risico's in de financiële markten door regulier en thematisch toezicht.
2. Het versterken en vernieuwen van het toezicht door gericht te investeren in technologie en methodieken.
3. Het vergroten van de effectiviteit, efficiëntie en wendbaarheid van de organisatie van de AFM.

Onze Agenda 2016-2018 laat zien hoe wij daar invulling aan geven. We bouwen in 2018 voort op de stappen die we in 2016 en 2017 hebben gezet. Wel hebben we ons beeld van trends en bijbehorende risico's geactualiseerd. Waar nodig hebben we onze activiteiten daarop aangepast. In 2018 herijken we onze strategie voor de periode 2019-2022. We bepalen dan de prioriteiten voor de meerjarenfase richting onze hoofddoelstelling om in 2022 een aantoonbaar grensverleggende toezichthouder te zijn. Hieronder beschrijven we per prioriteit welke accenten we leggen in het jaar 2018.

Prioriteit 1

Het verkleinen van ongewenste risico's in de financiële markten

De AFM heeft als toezichthouder de taak om te controleren of de marktpartijen de regelgeving goed naleven. De primaire verantwoordelijkheid voor goede naleving ligt echter bij de marktpartijen. Daarnaast hebben consumenten en beleggers ook hun eigen verantwoordelijkheid bij het nemen van financiële beslissingen.

Voor de uitvoering van haar toezicht heeft de AFM diverse formele en informele toezichtinstrumenten tot haar beschikking om de problemen in de markt aan te pakken. Ons toezicht is risico-gestuurd. Dit betekent dat we de keuze van onze activiteiten baseren op een inschatting van waar de belangrijkste toekomstige risico's zich zullen voordoen. Ons vertrekpunt bij het bepalen van de belangrijkste risico's van 2018 is de analyse van de trends uit de Agenda 2016-2018, die waar nodig aangescherpt en aangevuld zijn. De grote

trends in de wereld veranderen namelijk niet ieder jaar. Door risico's gedurende een langere periode aan te pakken, kunnen we ze ook echt verkleinen.

Ons beeld van de trends en bijbehorende risico's is aangevuld met inzichten van andere partijen uit de financiële sector. Zo zoeken we afstemming over onze prioriteiten met het Adviserend Panel en met de ministeries van Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Prioriteit 2

Het versterken en vernieuwen van het toezicht door gericht te investeren in technologie en methodieken

De steeds sneller veranderende financiële wereld stelt hoge eisen aan het toezicht. Om onze rol ook in de toekomst effectief te kunnen blijven vervullen, moeten we de wijze waarop we toezicht houden en het instrumentarium dat wij daarbij gebruiken blijven ontwikkelen. Het in 2016 opgerichte Expertisecentrum jaagt deze technologische en methodologische vernieuwing binnen de AFM aan. Door in het toezicht gebruik te maken van data, en de analyse daarvan, vergroot de AFM haar effectiviteit.

Ook heeft de AFM haar toezicht versterkt met kennis uit de gedragswetenschappen. In het toezicht is al veel aandacht voor goede informatieverstrekking en productontwikkelingsprocessen. Maar dat is niet genoeg. Consumenten blijken niet altijd rationeel keuzes te maken en worden beïnvloed door de wijze waarop informatie wordt gepresenteerd. De AFM kijkt met behulp van inzichten uit de gedragswetenschap naar de wijze waarop producten worden aangeboden.

Daarnaast lag de focus de afgelopen jaren op het verbeteren van de kwaliteit van onze onderzoeken. En ook het optimaliseren van een aantal belangrijke toezichtprocessen

zoals vergunningverlening en personentoetsingen.

In 2018 bouwen we voort op deze basis vanuit onze Meerjarenagenda 2022. Om ons toezicht te versterken en te vernieuwen bundelen we de uitvoering van onze activiteiten en de monitoring van onze veranderingen in een centraal programma. Het programma richt zich op verschillende onderdelen.

Hierbij richten we ons op het verbeteren van de processen en vaardigheden in het dagelijks toezicht. Dit doen we door onder meer het verbeteren van zowel de primaire processen als de ondersteunende processen, zoals ICT. Ook zetten we in op het vergroten van de vaardigheden van toezichthouders.

Daarnaast werkten we verder aan de vernieuwing van het toezicht. Daarbij kijken we naar de vernieuwing in de sector en de aandachtsgebieden van toezicht, de mogelijkheden van (data-)technologie. En gebruiken we de inzichten uit de gedragswetenschappen.

Prioriteit 3

Het vergroten van de effectiviteit, efficiëntie en wendbaarheid van de organisatie van de AFM

Om onze ambities waar te maken vergroten we onze effectiviteit, efficiency en wendbaarheid.

De uitvoering van de activiteiten en de monitoring ervan zijn gebundeld in een centraal programma.

We concentreren ons daarbij op risicomanagement, procesbeheersing en kostenbeheersing. Daarbij wordt onder meer ingezet op verdere professionalisering van informatisering en informatiemanagement.

Om kennis en vaardigheden binnen de organisatie verder te brengen, richten we ons op leiderschapstrajecten, opleiding en training van medewerkers en het vergroten van vaardigheden die nodig zijn om als organisatie wendbaarder te opereren.

In verbinding met onze omgeving

In de uitvoering van haar toezicht is de AFM voortdurend in gesprek met stakeholders en partners. Samen volgen wij de maatschappelijke trends en actuele ontwikkelingen, en vooral de gevolgen daarvan op langere termijn. Hierdoor kunnen wij in een vroegtijdig stadium mogelijke problemen signaleren.

We gaan in gesprek met belangenorganisaties in het Adviserend Panel en vragen de mening van consumenten in het

AFM Consument&Panel. Ook zitten wij regelmatig om de tafel met banken, verzekeraars, intermediairs en accountants. We wisselen kennis en ervaringen uit met onze collega-toezichthouders, zoals De Nederlandsche Bank (DNB), de Autoriteit Consument en Markt (ACM) en de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). Het bestuur overlegt diverse keren per jaar met de ministeries van Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

In een grensoverschrijdende financiële sector is internationale samenwerking tussen regelgevers en toezichthouders van groot belang om het gedrag van ondernemingen en het gebruik van data te reguleren. Zo wordt een belangrijk deel van de regels die gelden voor de financiële ondernemingen op Europees en mondiaal niveau vastgesteld. En daarmee raken deze regels ook ondernemingen waar de AFM toezicht op houdt. Niet voor niets is de AFM internationaal zeer actief, onder meer op het gebied van standaardisering van wet- en regelgeving, de bevordering van internationale samenwerking en de harmonisatie van toezicht. We werken intensief samen met toezichthouders in het buitenland en nemen deel aan internationale overlegorganen zoals de European Securities and Markets Authority (ESMA), de European Systemic Risk Board (ESRB), de International Organization of Securities Commissions (IOSCO), het International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR) en Committee of European Auditing Oversight Bodies (CEAOB).

2 Externe ontwikkelingen

In onze Meerjarenagenda 2016-2018 zijn de belangrijkste richtinggevende trends en risico's in de financiële markten en de samenleving opgenomen. In de Agenda 2018 zijn deze trends en risico's geactualiseerd. Onderstaande trends en (potentiële) risico's vormen het vertrekpunt voor onze toezichtinspanningen in 2018.

Figuur 2 Trends en (potentiële) risico's voor 2018

Trends

De drie belangrijkste trends die impact hebben op het AFM-toezicht

De AFM identificeert de volgende trends die de meeste impact hebben op het toezicht. Deze trends hebben los van elkaar al impact op de financiële sector, maar zijn ook onlosmakelijk met elkaar verbonden en werken op elkaar in.

1. Toenemende digitalisering financiële dienstverlening

De toepassing van technologische innovatie in de financiële sector (fintech) is de laatste jaren versneld. We krijgen onder meer te maken met blockchain en big data. Ook zien we dat enorme hoeveelheden data worden opgeslagen in systemen en vervolgens via internet wordt uitgewisseld.

De toenemende digitalisering creëert daarbij kansen voor nieuwe en bestaande spelers. Het maakt nieuwe verdienmodellen mogelijk en vergroot de mogelijkheden voor een product-op-maat voor consumenten.

Daarnaast worden als gevolg van deze digitalisering de marketing- en distributiekanaal steeds minder afhankelijk van fysiek contact, tijdstip of locatie.

Ook zorgen de technologische ontwikkelingen ervoor dat de dienstverlening aan klanten door specialistische partijen kan worden overgenomen. Zo is het gebruik van data voor veel partijen een belangrijke bron van winstgevendheid geworden.

2. Lage rente

De huidige lage rentestand heeft een flinke impact op de financiële sector en op de financiën van consumenten. De stand van de spaarrente, die rond de 0%-grens ligt, kan een

extra prikkel zijn voor consumenten om op zoek te gaan naar alternatieven met een hoger rendement. De kans bestaat dat ze hun geld steken in meer risicovolle producten als aandelen of vastgoed.

Ook wordt het door de lage rente verleidelijker voor consumenten en bedrijven om een hoge schuld aan te gaan.

Verder drukt de lage rente op de dekkingsgraden van pensioenfondsen en solvabiliteitsposities van levensverzekeraars. Daardoor is de dekkingsgraad van veel pensioenfondsen onder de maat: dit leidt tot een grotere onzekerheid over het verwachte pensioeninkomen.

Risico's

Het merendeel van onze top10-risico's is ten opzichte van vorig jaar onveranderd of alleen iets aangescherpt.

Er zijn twee risico's toegevoegd, te weten: risico op onvoldoende focus op duurzaamheid en risico op gebruik van financiële sector voor crimineel gedrag. Deze worden nader toegelicht in het volgende hoofdstuk.

3. De grenzen van financiële markten vervagen

In de financiële sector bewegen geldstromen, producten, diensten en data vrij over de landsgrenzen en over de grenzen van de traditionele sectoren. Steeds meer partijen bieden vanuit het buitenland hun financiële diensten aan.

Na de financiële crisis lag de focus op het ontwikkelen van nieuw beleid en regelgeving om een volgende crisis te voorkomen. De afgelopen jaren stonden daarmee in het teken van het opstellen en uitwerken van regelgeving. In 2018 verschuift het accent naar implementatie en handhaving. De markt bereidt zich voor op de nieuwe regelgeving. Dit vergt een forse inspanning en focus van marktpartijen. De meeste aandacht vragen de implementatie en handhaving van MiFID II, die per 3 januari 2018 van kracht wordt.

Er zijn ook twee risico's niet langer onderdeel van de top10. Het risico "Beperken kwetsbaarheid door langdurig lage rente" is als onderliggende trend blijven bestaan en integraal onderdeel van elk top 10-risico.

Het risico "Legacyproblemen van verzekeraars" krijgt voldoende aandacht in het doorlopende toezicht van de AFM.

3 Prioriteit 1: Het verkleinen van ongewenste risico's in de financiële markten door regulier en thematisch toezicht

In de Agenda 2018 hebben we de top 10-risico's voor de financiële markten, de Nederlandse financiële sector en het toezicht daarop, zoals geformuleerd in de Meerjarenagenda 2016-2018, aangepast en aanscherpt. De top 10-risico's die wij zien vormen een belangrijk uitgangspunt voor de inzet van onze toezichtcapaciteit. Dit risicogestuurde toezicht betekent ook dat we voor een aantal andere problemen in de financiële markten minder capaciteit inzetten. Dit houdt niet in dat de AFM helemaal geen aandacht schenkt aan deze onderwerpen; vaak zal er sprake zijn van een basisniveau aan toezichtactiviteiten. Bij incidenten op deze terreinen is opschaling mogelijk.

Naast de aanpak van de hieronder beschreven risico's voeren we ook reguliere toezichttaken uit, zoals vergunningverlening, toetsingen en goedkeuring van prospectussen.

3.1 Risico dat leningen niet in het belang van de klant zijn

Een problematische schuldenlast vormt een risico, in het bijzonder voor kwetsbare consumenten en beleggers.

Wij zien verschillende ontwikkelingen ten aanzien van consumptief en hypotheckrediet die maken dat aandacht voor dit risico noodzakelijk blijft.

Consumptief krediet

De uitstaande consumptief krediet is, ondanks een lichte krimp in de afgelopen jaren, nog altijd omvangrijk. Daarbij lijkt bovendien een verschuiving plaats te vinden naar alternatieve vormen van krediet, zoals lease en huur, die momenteel niet onder wet- en regelgeving voor financieel toezicht vallen.

Door de voortschrijdende digitalisering is het extra belangrijk dat er veel aandacht is voor de inrichting van de (online) keuzeomgeving waarbinnen een consumptief krediet kan worden afgesloten. De inrichting van de beslisomgeving kan namelijk van invloed zijn op het gedrag van consumenten en daarmee bijdragen aan onverantwoord leengedrag. Dit kan uiteindelijk leiden tot probleemschulden.

Hypotheckrediet

De huizenmarkt trekt aan en de uitstaande hypotheekschuld neemt weer toe. Verantwoorde verstrekking van nieuwe hypotheekleningen is nodig om problematische schulden te voorkomen. Het is belangrijk dat de normen voor hypotheekleningen passend zijn en niet ongewenst worden verruimd.

Er wordt op dit moment bij de verstrekking van een hypotheeklening niet in alle gevallen rekening gehouden met de lasten van eventuele aanvullende kredieten. Ook worden niet alle leningen en betalingsachterstanden bij het BKR geregistreerd. Voorbeelden hiervan zijn studieschulden en achterstanden bij de Belastingdienst, huurbetalingen, zorgverzekeraars en energieleveranciers. Hierdoor heeft de hypotheekverstrekker niet altijd goed zicht op de volledige schuldpositie van consumenten. Daardoor vindt mogelijk overkreditering plaats.

Bij bestaande hypotheekleningen vormen bepaalde aflossingsvrije hypotheeken en beleggingshypotheeken een risico. Wanneer

consumenten te weinig kapitaal opbouwen, worden zij aan het einde van de looptijd mogelijk geconfronteerd met een (aanzienlijke rest-)schuld. Er ligt hier een grote uitdaging om consumenten en aanbieders aan te zetten tot actie bij dergelijke hypotheek.

Daarnaast kunnen consumenten in financiële problemen komen als zij over enkele jaren hun hypotheek moeten herfinancieren of oversluiten. Wanneer de rente op dat moment hoger is of wanneer de fiscale aftrekbaarheid van hypotheekrente (verder) is versoberd, kan dit tot betaalproblemen leiden.

In 2016 is het herstell kader voor de herbeoordeling van rentederivaten gepubliceerd. De AFM houdt toezicht op de uitvoering van het herstell kader door de banken en op de werkzaamheden van de externe dossierbeoordelaars.

De uitvoering van het herstell kader blijkt complexer dan voorzien. Daarnaast hebben banken problemen met automatisering en data. Hierdoor is de uitvoering van het herstell kader vertraagd. De AFM houdt dus ook in 2018 nog toezicht op het herstell kader.

Waar streven we naar?

De AFM wil zorgen dat aanbieders en bemiddelaars het klantbelang centraal stellen bij kredietverstrekking.

Kwetsbare consumenten moeten erop kunnen vertrouwen dat leningen aansluiten bij hun behoeften en ook in hun belang zijn. In het bijzonder willen wij dat consumptief kredietaanbieders hun bedrijfsvoering aanpassen om zogenaamde 'locked-up'-situaties te voorkomen en op te lossen. Consumenten zijn 'locked-up' als zij niet kunnen overstappen naar een andere aanbieder, bijvoorbeeld omdat zij naar de huidige maatstaven overgekrediteerd zijn.

Daarnaast maken we ons sterk voor huiseigenaren die met een aflossingsvrije hypotheek aan het einde van de looptijd de lasten van hun hypotheek niet of nauwelijks meer kunnen dragen. We verwachten van banken dat zij inzicht krijgen in de grootte van de risicogroep om te bepalen wie wel of niet kwetsbaar is en dat zij handelingsperspectief bieden aan klanten om hun weerbaarheid te vergroten.

We streven ernaar dat het Uniform Herstell kader Rentederivaten MKB goed wordt nageleefd en mkb-klanten de compensatievergoeding krijgen waar ze recht op hebben.

Onze activiteiten in 2018 zijn onder meer

- + Inzet van het Klantbelang Dashboard om inzichtelijk te krijgen in hoeverre de consumptieve kredieten aansluiten op het klantbelang. Dit geeft ons de mogelijkheid om instellingen aan te spreken wanneer dit niet het geval is.
- + Wij toetsen de bedrijfsvoering en het beleid van kredietaanbieders en kredietbemiddelaars. Om te zorgen dat deze zo zijn ingericht dat problemen bij 'locked-up'-klanten worden voorkomen en opgelost. Waar nodig dwingen wij aanpassingen van het beleid af.
- + Ook in 2018 grijpen we in wanneer (malafide) marktpartijen zware overtredingen begaan en/of wet- en regelgeving ontduiken.
- + We gaan onderzoek doen naar de bedrijfsvoering van incassobureaus.
- + We sporen aanbieders en adviseurs van hypothecair krediet aan om hun klanten met probleemhypotheek snel te benaderen met een passende oplossing. Dit betekent onder meer dat banken hun informatiepositie over hun klanten moeten verbeteren om risico's binnen de gehele portefeuille beter in te kunnen schatten, zodat snel en goed in

- kaart wordt gebracht welke klanten moeten worden benaderd.
- + Daarnaast toetst de AFM samen met marktpartijen de effectiviteit van verschillende benaderingswijzen die als doel hebben dat klanten gaan aflossen. Hiervoor zet zij gedragswetenschappelijke experimenten op. Lessen uit die experimenten worden gedeeld met de markt. De AFM spoort partijen aan om ook zelfstandig experimenten uit te voeren.
 - + We maken risicoanalyses voor de mogelijk negatieve gevolgen van de stapeling van kredieten, de kwetsbare positie van jongeren en starters,
- alternatieve kredietvormen en aanbieders met een big data businessmodel (fintech-lending).
 - + Via deelwaarnemingen controleert de AFM (risicogebaseerd) de compensatieberekeningen van de banken en hun externe dossierbeoordelaars. Hiermee beoordeelt de AFM of het Uniform Herstelkader Rentederivaten goed wordt nageleefd.
 - + Daarnaast beoordeelt de AFM de werkzaamheden van externe dossierbeoordelaars die zijn aangesteld om de herbeoordelingen van de banken en de berekende compensatie te controleren en te flatteren.

3.2 Risico op niet-passende beleggingsproducten

Consumenten kunnen, onder meer als gevolg van de lage rente en gefaciliteerd door technologische ontwikkelingen, op zoek gaan naar alternatieven voor sparen. Beleggen wordt door sommige consumenten gezien als een aantrekkelijk alternatief om vermogen op te bouwen.

Extra aandacht

De toenemende vraag naar beleggingsproducten en -diensten zorgt ervoor dat extra aandacht nodig is voor zowel de kwaliteit van als de informatie over deze producten en diensten. Dit betekent onder meer dat goed inzicht geboden moet worden in de risico's en de kosten. Alleen dan kan de retailbelegger goede inschattingen maken.

Tot slot worden complexe instrumenten via het *execution only*-kanaal aangeboden. Hierdoor wordt de kwetsbaarheid van de retailbelegger extra verhoogd.

Ingrijpende gevolgen

De toepassing van big data, kunstmatige intelligentie, robo-advies en (semi) geautomatiseerd vermogensbeheer heeft

ingrijpende gevolgen voor de beleggingsmarkt. Verregaande digitalisering stelt eisen aan transparantie over gehanteerde algoritmen, toegankelijkheid en passendheid van geautomatiseerd advies en producten, en de vormgeving van de zorgplicht.

Tegelijkertijd kunnen de druk op het verdienmodel en de druk op de marges bij vermogensbeheerders leiden tot situaties waarbij nieuwe probleemproducten kunnen zorgen voor voorzienbare teleurstellingen bij consumenten.

Waar streven we naar?

De AFM wil dat beleggingsondernemingen de kwaliteit van hun beleggingsproducten verbeteren en dat zij eerlijk en transparant communiceren over kenmerken, rendement en kosten van hun producten en diensten. Zo wordt het risico verkleind dat beleggers producten aanschaffen die niet passen bij hun profiel.

De ontwikkelingen op het gebied van digitalisering maken dat beleggingsdienstverlening toegankelijker

wordt voor consumenten. Dit is een kans om te voorzien in een klantbehoefte, maar tegelijkertijd vervaagt de grens tussen inzicht en advies. Dit vraagt om duidelijkheid en om optreden wanneer deze grens wordt overschreden.

Onze activiteiten in 2018 zijn onder meer

- + Het is belangrijk dat aanbieders van beleggingsproducten en -diensten de klant de noodzakelijke inzichten geven in kosten, rendement en risico's. Daarom doen we onderzoek naar de transparantie en berekeningswijze van deze kosten, rendement en risico van producten en diensten. Dit betekent onder meer dat productaanbieders het daarvoor bedoelde Essentiele Informatiedocument volledig en correct moeten opstellen en distributeurs dit document verstrekken aan potentiële klanten. Ook moeten beleggingsondernemingen bij het verlenen van beleggingsdiensten klanten complete informatie verschaffen over de kosten die met hun beleggingen gepaard gaan.
- + Om de kwaliteit van beleggingsproducten te verbeteren, doet de AFM onderzoek naar de mate waarin de MiFID II-normen voor productontwikkeling worden nageleefd door beleggingsondernemingen. Als nodig sporen we ondernemingen aan om in overeenstemming met de norm te gaan handelen.
- + Om de kwaliteit van beleggingsproducten te verbeteren, monitort de AFM de markt. Wanneer de AFM evident schadelijke producten tegenkomt, zet zij de MiFIR-interventiebevoegdheden in om deze producten van de markt te weren.
- + De AFM doet onderzoek naar het beleggingsbeleid van vermogensbeheerders. De AFM verwacht van beleggingsondernemingen dat het beleggingsbeleid aansluit bij wat een retailbelegger hiervan mag verwachten. En dat beleggers niet geconfronteerd worden met onwenselijke risico's.
- + De AFM monitort in hoeverre beleggingsondernemingen in staat zijn om te gaan met nieuwe ontwikkelingen, zoals het voldoen aan wet- en regelgeving vanuit MiFID II en PRIIP's. Wanneer er uit deze monitoring risico's voortvloeien, zal de AFM kijken in hoeverre het noodzakelijk is om aanvullend onderzoek te doen.
- + De ontwikkelingen op het gebied van digitalisering maken dat beleggingsdienstverlening toegankelijker wordt voor consumenten. De AFM stimuleert digitalisering onder meer door aan marktpartijen duidelijkheid te geven hoe regelgeving in een digitale omgeving moet worden toegepast. Tegelijkertijd bewaakt de AFM de grenzen waarbinnen gehandeld moet worden om het beleggersbelang niet te schaden. Onderwerpen als semi-automatisch vermogensbeheer en de passendheidstoets komen hierbij aan bod.
- + Wij grijpen in wanneer we risicovolle oneerlijke verdienmodellen constateren bij vrijgestelde en illegale aanbieders. Denk daarbij aan een aanbieder die de belegger misleidende informatie verstrekt of die (een deel van) het geld van beleggers anders investeert of besteedt dan overeengekomen.
- + Bij beleggingsfraude nemen we meteen contact op met de FIOD en/of het Openbaar Ministerie. Boiler rooms worden op de waarschuwingslijst geplaatst.

3.3 Risico op ongewenste gevolgen voor markten en toezicht door internationale ontwikkelingen

De internationale omgeving is continu in beweging. Internationalisering van de financiële sector en een toenemende onderlinge verwevenheid van markten zijn al decennia een onmiskenbare trend. Op de middellange termijn zien wij specifieke internationale ontwikkelingen die risico's met zich meebrengen voor zowel de markten als het toezicht daarop.

De integratie van Europese financiële markten heeft voordelen voor marktpartijen (waaronder consumenten). Financiële markten worden toegankelijker en de regelgeving is steeds uniformer. Tegelijkertijd schuilt hierin ook een risico omdat er in Europa verschillen bestaan in de uitvoering van het toezicht. Daarom is intensievere samenwerking en convergentie in het Europese toezicht nodig.

Brexit

De onvoorspelbaarheid van het verloop van het uittredingsproces van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie raakt markten en toezichthouders. Voor financiële ondernemingen geldt dat onduidelijkheid over een eventueel overgangsregime leidt tot onzekerheid. Een 'harde' Brexit kan zowel marktpartijen als hun klanten aan beide kanten van Het Kanaal raken als geen goede overgangsmaatregelen zijn getroffen. Ook zien wij een risico op minder efficiënt functionerende kapitaalmarkten wanneer ongewenst protectionisme door Europese lidstaten tot gevolg heeft dat activiteiten die nu in Londen plaatsvinden verplicht verplaatst zouden worden naar Europese markten.

Voor het toezicht zien wij een risico op toezichtarbitrage, waarbij financiële ondernemingen die zich op het Europese vasteland willen vestigen te maken krijgen

met een verschillende uitleg of toepassing van Europese regelgeving door nationale toezichthouders. Daarom zetten wij ons in voor verdere convergentie van het Europese toezicht.

Hoewel het momenteel onzeker is hoeveel buitenlandse spelers zich als gevolg van Brexit daadwerkelijk in Nederland zullen vestigen, moet de AFM zich voorbereiden op de komst van nieuwe spelers. Het toezicht op deze partijen kan bijvoorbeeld specifieke kennis, een andere toezichtstructuur en versterkte internationale samenwerking vereisen.

Waar streven we naar?

We streven naar meer convergentie in het toezicht, om zo toezichtarbitrage te voorkomen. Waar wenselijk en mogelijk pleit de AFM voor meer Europese bevoegdheden voor een van de European Supervisory Authorities.

De AFM streeft er naar om financiële instellingen uit het Verenigd Koninkrijk die zich in Nederland willen vestigen zo goed mogelijk te informeren over de toepasselijke wet- en regelgeving. Ook zijn we toegerust om toezicht op deze partijen te houden als ze zich hier gaan vestigen.

Onze activiteiten in 2018 zijn onder meer

- + We brengen internationale en Europese ontwikkelingen voortdurend in kaart en beïnvloeden internationale en Europese beleidsvorming in de fora waarin de AFM zitting heeft.
- + We houden in het toezicht nadrukkelijk rekening met de internationale ontwikkelingen, zowel wat betreft het effect hiervan op de Nederlandse

context, als wat betreft het rekening houden met de mogelijkheden voor internationale samenwerking.

- + We versterken in 2018 de samenwerking met collega-toezichthouders en binnen de Europese toezichthouders (ESA's). Op die manier dragen we bij aan meer toezichtconvergentie.
- + Ook zetten we in op het voorkomen van toezichtarbitrage door te bevorderen dat er meer supranationale bevoegdheden komen voor de ESA's op de terreinen waar dat de effectiviteit van het toezicht ten goede komt. Bij de consultatie van de ESA Review heeft de AFM daar concrete suggesties voor

gedaan. Door voorop te lopen in deze discussie willen we zoveel mogelijk richting geven aan de oplossingen die gekozen worden.

- + Naar aanleiding van Brexit worden in 2018 de contacten met de Financial Conduct Authority (FCA) geïntensiveerd. Een van de uitgangspunten is kennisdeling en kennisoverdracht met betrekking tot partijen die nu nog onder FCA-toezicht staan en mogelijk de overstap naar Nederland maken. Daarnaast informeren we partijen die zich in Nederland melden als gevolg van Brexit tijdig over de implicaties van een vestiging in Nederland.

3.4 Risico op onverantwoord gebruik van technologie en data

Fintech en (big) data hebben steeds meer impact op de financiële sector.

Er komen onder meer nieuwe producten en nieuwe vormen van (digitale) dienstverlening. Ook het gebruik van klantdata neemt toe – uiteenlopend van persoonsgegevens, financiële gegevens en transactiedata tot betaalgegevens en het (internet)gedrag van klanten.

Beter inzicht in het klantgedrag, lagere kosten en fraudesignalering: toenemend datagebruik biedt zeker voordelen. Ook als het gaat om de ontwikkeling van passende producten en betere dienstverlening. Maar de toepassing van digitale dienstverlening, kunstmatige intelligentie, big data analyse, machine learning en andere vormen van geavanceerde algoritmen leiden mogelijk ook tot risico's die direct raken aan de belangen van klanten.

Misbruik klantdata

Zo is de omgang met klantdata door dienstverleners niet zonder risico. Met de

verzamelde data kunnen zij – zonder dat de consument zich hiervan bewust is – verleidingstechnieken en marketing op persoonlijk niveau inzetten voor de verkoop van niet-passende producten. Zij gebruiken op deze manier de kennis die zij hebben van het gedrag van de klant voor het eigen belang door met evil nudges in te spelen op de beperkt rationele menselijke besluitvorming.

Cybercrime

Een ander risico bij het gebruik van technologie en data is de kwetsbaarheid voor digitale criminaliteit. Met name diefstal en fraude met persoonsgegevens nemen toe. Hierdoor kan ook de continuïteit en het goed functioneren van kapitaalmarkten negatief worden beïnvloed.

Een datagedreven financiële sector met geautomatiseerde financiële dienstverlening stelt extra eisen aan de beheerste en integere bedrijfsvoering, governance en verantwoording richting consumenten en toezichthouders. Daarmee kan gewaarborgd

worden dat financiële instellingen betrouwbaar omgaan met het (geautomatiseerd) gebruik van klantdata en daarop gestoelde verkooptechnieken. Er schuilt een grote uitdaging in de beheersing van de wijze waarop data wordt verzameld en gevalideerd. Ook de kwaliteit van de uitkomsten van op data gebaseerde modellen en algoritmen dient voldoende te zijn.

Waar streven we naar?

De verregaande digitalisering stelt hogere eisen aan de beheerste en integere bedrijfsvoering van ondertoezichtstaande ondernemingen. Zij hebben de gegevens over hun klanten goed beschermd, en ze zijn in control over de data-analyses die zij toepassen bij de dienstverlening aan hun klanten.

Ondernemingen mogen hun kennis over de klant niet gebruiken voor onwenselijke verleidings- en verkooptechnieken.

Verder zullen we partijen die in het belang van de klant innoveren en onzeker zijn over toepassing van de wet de ruimte bieden om hun innovatieve concepten te toetsen.

Tot slot gaan we in 2018 verder met de agendering van deze onderwerpen op mondiaal en Europees niveau, en daar waar mogelijk komen we tot gedeelde internationale afspraken.

Onze activiteiten in 2018 zijn onder meer

- + Vaststellen van benodigde normenstelsels/referentiekaders voor risicobeheersing van nieuwe technologieën. Hierbij maken we bij voorkeur gebruik van stelsels die (inter)nationaal al worden gebruikt.
- + Uitvoering van sectorbrede analyses op de bedrijfsvoering van datagedreven processen.
- + Zicht verhogen op de toepassing van (nieuwe) technologieën zoals kunstmatige intelligentie, machine learning, complexe algoritmes en blockchain door financiële ondernemingen bij klantgerelateerde / primaire processen. De hierbij relevante risico's onderkennen en hier passend op reageren.
- + Onderzoek doen naar spelers die *evil nudges* lijken in te zetten in hun digitale dienstverlening.
- + Het bieden van passende ondersteuning bij innovatieve concepten.
- + Evalueren van de InnovationHub en de regulatory sandbox (in samenwerking met DNB).
- + Kennisdeling met andere overheidsstakeholders door deelname aan fintech-gremia zoals de Nationale Blockchain Coalitie en Blockchain Hackathon.

3.5 Risico op onvoldoende verbetering kwaliteit accountantscontroles

In een financieel systeem dat groeit en innoveert, internationaliseert en steeds complexer wordt, is betrouwbare en relevante informatieverschaffing nodig voor beleggers en andere belanghebbenden. Het publieke belang is gediend bij een objectief oordeel door accountants over de verslaggeving van ondernemingen.

Het is dus cruciaal dat het oordeel van accountants buiten twijfel staat.

Spilfunctie

Accountants hebben een kernfunctie in het financieel systeem. Ze controleren of de jaarrekening van een onderneming een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid. In

het spanningsveld tussen publiek belang (betrouwbare controle), commerciële belangen van accountantsorganisaties en de belangen van de gecontroleerde ondernemingen is het belangrijk dat bij wettelijke controles het publieke belang centraal wordt gesteld.

Herstellen vertrouwen

Het is nodig dat de kwaliteit van wettelijke controles door accountantsorganisaties verbetert. De kwaliteit van de wettelijke controle is niet zichtbaar voor beleggers en andere belanghebbenden. Gedragsverandering om tot kwaliteitsverbetering te komen is een proces van lange adem.

Mogelijke verschuiving risico's

De OOB-accountantsorganisaties verrichten tweederde van alle wettelijke controles in Nederland waaronder alle controles van ondernemingen die onder de OOB definitie vallen. Daarom richt de AFM de meeste toezichtaandacht op deze groep, met nadruk op de zogenoemde Big 4 (Deloitte, EY, KPMG en PwC). Ook blijft aandacht nodig voor het overige deel van de sector. Hiervoor werken we samen met onze convenant partners NBA en SRA.

Waar streven we naar?

De kwaliteit van wettelijke controles door accountantsorganisaties moet verder omhoog. We streven naar structurele borging van de verbetermaatregelen om daarmee duurzaam een goede kwaliteit van de wettelijke controles te bereiken.

We willen dat OOB-accountantsorganisaties bestuurders en commissarissen in dienst hebben die voldoen aan de geschiktheidseisen van bestuurders.

Onze activiteiten in 2018 zijn onder meer

- + We ontwikkelen een visie op de sector waarbij we verkennen of meer fundamentele aanpassingen nodig zijn. Aanpassingen die de sector verder helpen de kwaliteit structureel op een hoger niveau te brengen. Hierbij zoeken we de samenwerking met toezichthouders in Europa en wereldwijd.
- + De AFM stimuleert OOB-accountantsorganisaties om verbetermaatregelen structureel te borgen en toe te passen om daarmee duurzaam een goede kwaliteit van de wettelijke controles te bereiken. We voeren vervolgonderzoek bij OOB-accountantsorganisaties uit naar de borging van de verbetermaatregelen.
- + Met experts op het gebied van gedrag en cultuur van het Expertisecentrum onderzoeken we de effecten van het partnermodel bij een aantal geselecteerde accountantsorganisaties.
- + We intensiveren ons toezicht op de overige OOB-accountantsorganisaties door bij deze organisaties de kwaliteit van wettelijke controles te onderzoeken.
- + We vergroten onze kennis van de technologische ontwikkelingen binnen de sector en de betekenis hiervan voor wettelijke controles en de wijze waarop de AFM toezicht houdt. Dit biedt de AFM ook de gelegenheid haar toezicht door te ontwikkelen en regelgevers te beïnvloeden.
- + We geven accountantsorganisaties de mogelijkheid de ontwikkelingen met datagedreven controletechnieken aan de AFM te laten zien, zoals in de InnovationHub/regulatory sandbox.
- + In het tweede kwartaal van 2018 starten we met de toetsing van de geschiktheid van de zittende bestuurders. De voorwaarde hiervoor is dat het

wetsvoorstel 'Aanvullende maatregelen accountantsorganisaties' in werking treedt per 1 juli 2018. Met deze uitbreiding van de wet krijgt de AFM de bevoegdheid om de geschiktheid van bestuurders en commissarissen van

OOB-accountantsorganisaties te toetsen en die van bestuurders van het hiërarchisch hoogste netwerkonderdeel van die OOB-accountantsorganisaties in Nederland.

3.6 Risico op tegenvallende financiële positie na pensionering

Veel mensen bouwen minder pensioen op dan verwacht. Een grote groep is zich hier niet van bewust en niet voldoende voorbereid op een terugval van het inkomen bij pensionering. Ook weten veel mensen niet wat ze zelf kunnen doen om een inkomensterugval op te vangen.

Meer eigen verantwoordelijkheid consument

Consumenten dragen steeds meer eigen verantwoordelijkheid om te zorgen voor voldoende inkomen na pensionering. Dit geldt in het bijzonder voor de steeds groter wordende groep zzp'ers, die voor een belangrijk deel zelf verantwoordelijk is voor de eigen pensioenopbouw. Eigen verantwoordelijkheid komt ook naar voren bij de introductie van meer keuzemogelijkheden binnen bestaande en/of nieuwe pensioenregelingen.

Deze eigen verantwoordelijkheid vergroot het belang van een goede financiële planning voor de oude dag. In de verwachte herziening van het pensioenstelsel zal de eigen verantwoordelijkheid van consumenten vermoedelijk nog verder toenemen.

Duidelijke en volledige informatieverstrekking blijft onverminderd van belang om consumenten in staat te stellen zich een beeld te vormen van hun financiële situatie. Maar ook een goede begeleiding bij het maken van keuzes ten aanzien van de oudedagsvoorziening draagt bij aan het

voorkomen van een tegenvallende financiële situatie na pensionering.

Verschuiving van risico's

Tegelijkertijd draagt de consument ook steeds meer zelf de risico's van pensioenopbouw. In de afgelopen jaren zijn door vergrijzing en de lage rente de buffers van veel pensioenfondsen geslonken. Deelnemers worden geconfronteerd met kortingen en achterblijvende indexaties, en werkgevers zijn niet altijd meer in staat en bereid om de risico's op te vangen. Ook deze ontwikkeling maakt goede informatieverstrekking en inzicht in de financiële situatie na pensionering van belang. Dan kunnen deelnemers tijdig in actie komen als blijkt dat hun pensioen lager dreigt uit te komen dan verwacht.

Producten in het belang van de klant

In de context van meer eigen verantwoordelijkheid en een grotere blootstelling aan risico's is het ook belangrijk dat huidige en toekomstige pensioenproducten en -regelingen in het belang van de klant zijn. De producten en regelingen moeten aansluiten bij de kenmerken en behoeften van de doelgroep. Een goede balans tussen kosten, rendement en risico zou daarbij vanzelfsprekend moeten zijn.

Waar streven we naar?

Om de kans op deze voorzienbare teleurstelling te verkleinen, maken we ons

allereerst hard voor meer passende pensioenproducten in de tweede en in de derde pijler. Dit betekent onder meer dat bij de ontwikkeling van de producten het belang van de consument echt centraal moet staan en dat de consument duidelijk inzicht moeten krijgen in de risico's en kosten per product. Maar ook dat het belang van de deelnemers voldoende wordt betrokken in de discussie over een nieuw pensioenstelsel.

Daarnaast vindt de AFM het belangrijk dat consumenten en werkgevers goed worden begeleid bij het maken van keuzes ten aanzien van pensioen.

Ten slotte zien we erop toe dat consumenten correct, duidelijk en evenwichtig worden geïnformeerd over hun pensioen en voldoende handvatten aangereikt krijgen om actie te ondernemen als zij afstevenen op een pensioentekort.

Onze activiteiten in 2018 zijn onder meer

- + Consumenten moeten erop kunnen vertrouwen dat de financiële producten die zij aanschaffen om hun pensioen aan te vullen, aansluiten bij hun verwachting en behoeften. In 2018 wordt daarom een analyse gehouden van deze zogenoemde derdepijlerpensioen-producten. Daarbij kijken we in hoeverre er sprake is van diversiteit onder de verschillende aanbieders van deze producten. En of de mogelijke verschillen tussen de producten binnen de wettelijke kaders vallen en/of een risico vormen voor consumenten.
- + We geven een impuls aan de kwaliteit van het pensioenadvies dat aan

werkgevers wordt gegeven over de samenstelling en uitvoering van de pensioenregeling van hun werknemers. Dit doen we door kenbaar te maken wat de uitkomsten zijn van het onderzoek dat we in 2017 hebben uitgevoerd en door, als nodig, nader onderzoek te doen.

- + We monitoren huidige en nieuwe (online) execution only-initiatieven op het gebied van pensioen, met als doel te borgen dat de dienstverlening en producten aansluiten bij de wensen en behoeften van de werkgever en de consument. Bij deze onderzoeken wordt onder meer gebruik gemaakt van inzichten uit de gedragswetenschappen.
- + We monitoren in hoeverre pensioenuitvoerders de deelnemers met een beschikbare premieregeling goed begeleiden bij het maken van een keuze tussen een vaste en een variabele pensioenuitkering. Hiervoor wordt het Klantbelang Dashboard ingezet. Wanneer we tekortkomingen constateren, treden we op.
- + We maken ons sterk voor duidelijke, evenwichtige en correcte informatie over (de onzekerheid) van pensioen. Dit doen we onder meer door de beleidsdiscussie te voeren en voeden met verschillende stakeholders, waaronder het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarnaast kijken we of de informatieverstrekking door pensioenuitvoerders correct is.
- + In dialoog met de stakeholders bevorderen we dat het perspectief van de deelnemers voldoende wordt betrokken in de discussie over een nieuw pensioenstelsel.

3.7 Risico op onvoldoende risicobeheersing bij vermogensbeheer

Wereldwijd groeit de vermogensbeheersector, onder meer door een verschuiving naar kapitaalmarktgedreven financiering. Maar ook door een verdere individualisering van de opbouw van vermogen, bijvoorbeeld ten behoeve van pensioen en zorg. Hierdoor neemt het belegd vermogen toe.

Tegelijkertijd neemt de druk op de vermogensbeheerketen toe, onder meer vanwege regelgeving en de toepassing van nieuwe technologie. Deze ontwikkelingen brengen het risico met zich mee dat de beheerste en integere bedrijfsvoering onder druk komt te staan. Daardoor kan uiteindelijk het belang van de klant geschaad worden.

Impact nieuwe regelgeving

De relatief grote omvang van vermogensbeheer binnen de Nederlandse financiële markt en specifiek hun rol ten aanzien van en impact op de pensioensector maken dat de Nederlandse belangen groot zijn bij de opstelling van Europese en internationale regelgeving.

Nieuwe wet- en regelgeving zetten extra druk op de vermogensbeheerketen. Er worden bijvoorbeeld scherpere eisen gesteld aan de bedrijfsvoering en de systemen. De administratieve lasten nemen toe.

Een deel van de beheerders en beleggingsondernemingen is echter naar verwachting te klein om de regelgeving op een goede en kostenefficiënte manier te implementeren. Risico's rond governance, vermogensscheiding, uitbesteding en waardebeoordeling bestaan over de hele breedte van de vermogensbeheermarkt, maar komen bij deze kleinere beheerders en beleggingsondernemingen (die zich vaak vooral richten op retailklanten) relatief sterk en in samenhang voor.

Tegelijkertijd maakt nieuwe regelgeving het voor ondernemingen eenvoudiger om grensoverschrijdend te opereren. Dit zorgt er echter ook voor dat nieuwe partijen, met vaak complexere bedrijfsmodellen en mogelijk via alternatieve structuren, in Nederland actief kunnen worden.

Technologische ontwikkelingen

Het gebruik van big data, kunstmatige intelligentie en robo-advies wijzigt de sector ingrijpend. Het is van belang dat bij de toepassing van geautomatiseerd (retail) beleggingsadvies zorgplichtvraagstukken goed geadresseerd worden. Het moet duidelijk zijn welke partij voor welk (deel van het) advies verantwoordelijkheid draagt en daarop aangesproken kan worden. Daarnaast moet ook de deskundigheid worden gewaarborgd bij de inzet van systemen, big data en algoritmen.

Risicovolle strategieën

Onder invloed van een groeiende markt voor passief beleggen zoeken vermogensbeheerders naar andere strategieën om tegen lagere kosten hogere rendementen te behalen met actief beheer. Het klantbelang wordt bij deze nieuwe of risicovolle (fonds)strategieën mogelijk onvoldoende centraal gesteld.

Waar streven we naar?

We streven ernaar dat nieuwe partijen, waaronder de partijen die als gevolg van Brexit de Nederlandse markt willen betreden, in het belang van de klant handelen. Dit betekent op zijn minst dat ze qua inrichting en product-governance hun zaken op orde moeten hebben. Ook de bestaande spelers moeten uiteraard handelen in het belang van de klant. Zij moeten voldoen aan de gestelde kwaliteitsniveaus.

Als gevolg van MiFID II krijgen alle partijen te maken met nieuwe regels voor product-governance en kostenstructuur. Wij willen dat deze regels op correcte wijze worden geïmplementeerd.

We streven ernaar om de meest impactvolle en zware overtredingen van beleggingsondernemingen en -instellingen te voorkomen. Als de overtreding al is begaan, zien we erop toe dat deze wordt gestopt.

Onze activiteiten in 2018 zijn onder meer

- + Als gevolg van Brexit willen sommige partijen zich in Nederland vestigen. Wanneer zij zich hier melden, toetsen we aan de hand van het wettelijk kader of ze voldoen aan de wet- en regelgeving. Zo niet, dan zullen we ze trachten te bewegen hier alsnog aan te voldoen. Als ze hier niet in slagen dan kan dit ertoe leiden dat geen vergunning verleend kan worden.
- + In 2018 vindt het vervolgonderzoek plaats naar ondernemingen die al op de Nederlandse markt actief zijn en die onder AIFMD van rechtswege een vergunning hebben gekregen. We toetsen of ze voldoen aan de relevante wet- en regelgeving. De conclusies worden met de onderzochte partijen gedeeld. Uiteraard met de bedoeling dat ze – als

niet is voldaan aan de regelgeving – de noodzakelijke maatregelen treffen.

- + Eind 2017 worden de zogenoemde bewaarders (de onafhankelijke toezichthouders van de beheerders en daarmee een bescherming voor de beleggers) vergunningplichtig. In het tweede kwartaal van 2018 onderzoeken we in hoeverre deze bewaarders hun zorgplicht adequaat invullen. Daarna gaan we in dialoog met de bewaarders om te kijken welke aanvullende maatregelen eventueel gewenst zijn.
- + Naar aanleiding van de regelgeving die voortvloeit uit MiFID II doen we in 2018 ook een onderzoek in hoeverre de partijen deze regelgeving correct hebben doorgevoerd.
- + Deelname in verschillende internationale gremia, zoals werkgroepen binnen European Securities and Markets Authority (ESMA), International Organization of Securities Commissions (IOSCO) en European Systemic Risk Board (ESRB) om te zorgen dat de Nederlandse belangen op de juiste manier geadresseerd worden
- + In 2018 doet de AFM risicogestuurd onderzoek bij beleggingsondernemingen en -instellingen die hun producten op consumenten richten. Met als doel impactvolle en zware overtredingen te voorkomen en/of te stoppen.

3.8 Risico dat werking kapitaalmarkten niet leidt tot beste prijs

Internationalisering en technologische ontwikkelingen maken financiële markten wereldwijd toegankelijker. Met als risico: versnippering van de handel en daarmee minder transparante prijsvorming. Hierdoor is de beste prijs tegen de beste executie niet vanzelfsprekend. Dit geldt zowel voor institutionele investeerders als voor kleinere beleggers.

Toenemende complexiteit

De wisselwerking tussen technologische ontwikkelingen (zoals digitalisering of toegenomen gebruik van algoritmen en machine learning in handel), regelgeving en internationalisering zorgt ervoor dat de marktstructuur zich constant ontwikkelt; de regelgeving wordt aangepast in reactie op technologische ontwikkelingen, de technologische ontwikkelingen spelen

vervolgens weer in op de nieuwe regelgeving. Dit heeft geresulteerd in een complexe markt met diverse handelsplatformen, nieuwe spelers die toetreden tot de markt en de introductie van nieuwe producten. Handelsketens zijn in veel gevallen lang en complex. Bovendien staan niet alle partijen onder toezicht die een rol spelen in deze ketens.

Fragmentatie

Internationalisering en technologische ontwikkelingen leiden weliswaar tot beter toegankelijke markten, maar ook tot fragmentatie van de handel. Hierdoor wordt de prijsvorming minder transparant en is de beste prijs niet vanzelfsprekend. De traditionele risico's (zoals marktmanipulatie) zijn in omvang en waarschijnlijkheid niet veranderd. Er is daarom slechts beperkt sprake van nieuwe marktrisico's. De veranderende marktstructuur leidt er wel toe dat de bestaande risico's zich op een andere manier uiten, of zich afspelen in een gebied van de kapitaalmarkt waar de toezichthouder weinig zicht op heeft. Fragmentatie van de Europese kapitaalmarkt bemoeilijkt daarbij goed toezicht op prijsmanipulatie en best execution-verplichtingen.

Nieuwe toezichtstaken

Als gevolg van nieuwe regelgeving als MiFID II, MAR, EMIR en Benchmarks Regulation (BMR) krijgen toezichthouders de beschikking over grote hoeveelheden data en komen bovendien nieuwe deelmarkten en populaties onder toezicht. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de markt voor grondstoffen, een complexe en gefragmenteerde markt met een grote omvang.

Waar streven we naar?

De AFM bevordert dat vraag en aanbod van kapitaal en risico eerlijk en efficiënt bij elkaar

komen. Dit doen we onder meer door ons hard te maken voor (verdere) verbetering van het functioneren van de handelsketen. Zo streven we er onder meer naar dat de spelers in de keten van order tot settlement aantoonbaar hun verantwoordelijkheid nemen voor eerlijke en beheerste handel. Waarin best-execution vanzelfsprekend is.

Mede door de komst van obligatieplatformen (als gevolg van Brexit) krijgt de AFM een grotere rol in het toezicht op de obligatiemarkt. We streven een transparantere obligatiemarkt na, waarin marktpartijen hun verplichtingen onder MiFID II naleven en alerter zijn op marktmisbruik.

Onze activiteiten in 2018 zijn onder meer

- + Door de internationalisering hebben we nieuwe markten onder ons toezicht gekregen. Deze markten moeten wij beter leren kennen. We vergroten onze kennis onder meer door structurele analyse van MiFID- en EMIR-data. We controleren partijen die verplicht zijn om een registratie bij de AFM aan te vragen, op basis van ESMA-vereisten en treden op tegen partijen die daar niet aan voldoen.
- + We zorgen ervoor dat marktpartijen hun MiFID II-verplichtingen naleven en ook scherp letten op marktmisbruik. Op basis van data-analyse en STORS (meldingen) (Suspicious Transaction and Order Reports) van ondertoezichtstaande handelsplatformen handhaaft de AFM aantoonbaar op marktmisbruik in de bondmarkt.
- + We gebruiken data-analysemodellen bij ons toezicht op eerlijke prijsvorming. Zo kunnen we marktmisbruik registreren en – als nodig – handhaven.
- + We intensiveren het toezicht op cybercrime-activiteiten met projecten

- die gericht zijn op operational risk management bij infrastructuurpartijen. Dit doen we onder meer door kennis te delen met collega-toezichthouders waaronder DNB en ACM. Denk aan kennis op het gebied van dataverwerking, signalering en/of -infrastructuur bij de analyse van aandelen- en derivatentransactiedata voor opsporing van witwassen en terrorismefinanciering met collega-toezichthouders waaronder DNB en ACM.
- + Door extra aandacht te besteden aan de naleving van de MiFID II-regels voor systems- en controls (de huidige ESMA-richtsnoeren), krijgen we meer zicht op het functioneren van risicoverlagende maatregelen zoals de werking van de circuit breakers bij handelsplatformen.
 - + We kijken in hoeverre de nieuwe technologieën, zoals blockchain, gevolgen hebben voor onze toezichtaanpak. En waar nodig en waar mogelijk wordt de aanpak aangescherpt. Het gaat hierbij zowel om het toezicht op de handelsinfrastructuur als op de transparantieplichtingen.
 - + Met betrekking tot crowdfunding besteden we extra aandacht aan informatietransparantie door platformen. Eventuele wetgeving biedt op termijn een kader voor toezichtinterventie. Daarnaast volgen we de ontwikkelingen over de secundaire verhandelbaarheid van crowdfundingleningen en -beleggingen.

3.9 Risico op onvoldoende focus op duurzaamheid

Onvoldoende aandacht voor duurzaamheid in de financiële sector doet op lange termijn afbreuk aan het duurzaam financieel welzijn in Nederland. Het is daarom positief dat er steeds meer aandacht komt voor duurzaamheid in zowel de vraag naar als het aanbod van financiële producten en diensten.

Dit geldt ook voor de verslaggeving. Beleggers hebben in toenemende mate behoefte aan informatie over meer dan alleen de financiële prestaties van ondernemingen. Mede daarom geven steeds meer ondernemingen in hun jaarverslagen niet alleen inzicht in de winst- en verliescijfers, maar bijvoorbeeld ook in het waardecreatiemodel en de stakeholdersdialoog.

Daarmee wordt toezicht op een zorgvuldige toepassing van duurzaamheidsprincipes in de financiële sector dus ook steeds belangrijker.

Duurzame toekomst

De internationale gemeenschap heeft zich gecommitteerd aan een verstrekkende agenda om een duurzame toekomst veilig te stellen. Ook Nederland heeft zich verbonden aan de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties en aan het Klimaatakkoord van Parijs. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden van het 'waarom' naar het 'hoe'. Het is niet zozeer de vraag óf een overgang naar een duurzame samenleving en economie noodzakelijk is, maar hoe deze overgang zo snel en effectief mogelijk gerealiseerd kan worden. Daarbij vragen de klimaatgerelateerde vraagstukken extra aandacht.

Belangrijke rol voor financiële sector

De financiële sector speelt een belangrijke rol bij het mobiliseren van het benodigde

kapitaal voor het realiseren van de mondiale duurzaamheidsagenda.

Tegelijkertijd zien we dat investeringen in activiteiten die bijdragen aan sociale ongelijkheid, onherstelbare ecologische schade en klimaatverandering op steeds meer maatschappelijke weerstand kunnen rekenen.

Ook neemt onder beleggers de behoefte toe aan betrouwbare informatie over duurzaamheidsdoelstellingen en niet-financiële prestaties van ondernemingen. We zien dat veel financiële ondernemingen zich inspannen voor een duurzame toekomst. Dat is een belangrijke en positieve ontwikkeling.

De AFM vindt het belangrijk dat in de financiële sector duurzaamheidsprincipes op een eerlijke en transparante wijze worden toegepast. Dit stelt consumenten en (financiële) ondernemingen in staat beslissingen te nemen over de manier waarop zij kunnen bijdragen aan een duurzame toekomst.

De toenemende vraag naar duurzaamheid en de hogere (maatschappelijke) eisen die daaraan gesteld worden, vragen daarom om gerichte aandacht voor dit thema in de uitvoering van het AFM-toezicht.

De juiste balans

De duurzaamheidstransitie en de rol van de financiële sector daarin stellen de AFM voor nieuwe toezichtvragen en brengen nieuwe risicofactoren met zich mee. Ook stellen duurzaamheidsvraagstukken zowel ondernemingen als de toezichthouder voor de uitdaging om een balans te vinden tussen uiteenlopende belangen en perspectieven. Wat betekent het voor het streven naar duurzaam financieel welzijn, wanneer bijvoorbeeld het beleggingsbeleid van een vermogensbeheerder bijdraagt aan verstoring van sociale verhoudingen? Wat

betekent klimaatverandering voor de wijze waarop consumenten zich tegen risico's verzekeren? Hoe worden beleggers in staat gesteld duurzaamheidsrisico's en -kansen in hun beleggingsbeslissingen te wegen? De AFM gaat in 2018, in overleg met marktpartijen, experts en andere toezichthouders, verder onderzoeken hoe zij binnen haar mandaat het beste kan bijdragen aan duurzaamheid.

Waar streven we naar?

Geïntegreerde verslaggeving is een van de toezichtpijlers waar de AFM al enige jaren op stuurt. Bij geïntegreerde verslaggeving staan namelijk zowel financiële als niet-financiële aspecten in de verantwoording. Daarmee kan een onderneming bijvoorbeeld inzichtelijk maken wat de invloed is van sociale of ecologische factoren op de waardecreatie, en hoe de onderneming hier zelf – positief of negatief – aan bijdraagt. Die inzichten kunnen de transitie naar een duurzame economie en duurzame bedrijfsmodellen faciliteren en versnellen. Een eenduidige internationale standaard waarmee ondernemingen geïntegreerd kunnen rapporteren bestaat nog niet; in Nederland is sinds 2017 het Besluit Niet-Financiële Informatie (BNFI) van kracht dat een opmaat kan zijn naar geïntegreerde verslaggeving. We blijven daarom in 2018 de verdere toepassing van geïntegreerde verslaggeving stimuleren.

We streven naar duidelijkheid en transparantie rond de definitie van duurzaamheid bij financiële producten en diensten. Gezien de toenemende vraag naar en aanbod van financiële producten en diensten met het duurzaamheidslabel is het belangrijk dat consumenten en marktpartijen hetzelfde verstaan onder duurzaamheid.

Tot slot integreert de AFM het thema duurzaamheid in 2018 ook breder in haar toezichtstaken. Om een bijdrage te leveren

aan de verduurzaming van de financiële sector is het nodig om in dialoog te gaan met onze stakeholders over de manier waarop zij hier invulling aan kunnen geven.

Onze activiteiten in 2018 zijn onder meer

- + In 2018 doet de AFM nader onderzoek naar de naleving van het BNFI en de opvolging van de non-binding guidance vanuit de EU. Ondernemingen die onvoldoende invulling hebben gegeven aan de implementatie van het BNFI worden hierop aangesproken, waarbij formele handhaving kan worden ingezet.
- + Op basis van de uitkomsten van onze onderzoeken uit 2017 gaan we in 2018 ondernemingen verder beïnvloeden ter bevordering van de toepassing en de kwaliteit van geïntegreerde verslaggeving.
- + We onderzoeken de mogelijkheden om uitgevende financiële instellingen aan te moedigen vrijwillig de aanbevelingen van de *Task Force on Climate Related Financial Disclosures* op te volgen en in hun financiële verslaggeving transparant te zijn over de (financiële) gevolgen van klimaatverandering.
- + In 2018 brengen we in kaart welke financiële producten voor de retailmarkt een duurzaamheidslabel voeren. Deze analyse vormt de opmaat naar een onderzoek om vast te stellen of de informatieverstrekking van deze producten goed aansluit bij de kenmerken van de producten.
- + Onder een selectie van institutionele beleggers wordt een onderzoek uitgevoerd om vast te stellen hoe invulling wordt gegeven aan duurzaamheidsprincipes binnen hun producten- en dienstenaanbod. De resultaten vormen input voor de toezichtagenda 2019.
- + Ook op internationaal niveau maken wij ons hard voor duurzaamheid. Bijvoorbeeld bij internationale overlegorganen die zich bezighouden met standaarden (ESMA, FSB, IOSCO, EC HLEG). Dit doen we voor de ontwikkeling van een internationale strategie en ten behoeve van een gelijk speelveld.

3.10 Risico op gebruik van de financiële sector voor crimineel gedrag

Het vertrouwen in de financiële sector wordt geschaad als ondertoezichtstaande ondernemingen (on)bewust een rol spelen bij financieel-economische criminaliteit of (ander) niet-integer gedrag. Bovendien kan dit in concrete gevallen leiden tot ernstige financiële schade voor burgers of bedrijven.

Onder financieel-economische criminaliteit en niet-integer gedrag wordt onder meer verstaan: witwassen, financiering van terrorisme, fraude, corruptie, niet naleven van (inter)nationale sancties, belasting-ontduiking en belangenverstrengeling.

Poortwachter

Financiële ondernemingen en accountantsorganisaties hebben een belangrijke functie als het gaat om het voorkomen van financieel-economische criminaliteit en niet-integer gedrag. Zij vervullen daarbij onder meer de volgende verantwoordelijkheden:

1. Voorkomen dat criminelen hun misdadagden kunnen witwassen via het financiële systeem.
2. Voorkomen dat personen en organisaties waarop (inter)nationale

sancties rusten wegens bijvoorbeeld terrorisme deel kunnen nemen aan het financiële systeem.

3. Voorkomen dat ondernemingen en personen kunnen profiteren van fraude en corruptie.

Gezien deze poortwachtersrol is het belangrijk dat vergunninghouders van de AFM voldoen aan relevante wet- en regelgeving, zoals de Wft, Wta, Sw en Wwft.

Er is momenteel veel maatschappelijke en politieke aandacht voor het tegengaan van financieel-economische criminaliteit. Denk bijvoorbeeld aan de 'Parlementaire ondervraging Fiscale constructies'. Daarnaast zal de Vierde Anti-witwasrichtlijn (AMLD4) naar alle waarschijnlijkheid begin 2018 grotendeels zijn geïmplementeerd in de Wwft. Het risico bestaat dat ondertoezichtstaande ondernemingen onvoldoende doordrongen zijn van deze belangrijke nieuwe verplichtingen.

Met het oog op het maatschappelijk belang van de bestrijding van financieel-economische criminaliteit en niet-integer gedrag, de toegenomen politieke en maatschappelijke druk, en aanhoudende schandalen is intensivering van het toezicht geboden.

Waar streven we naar?

Overtredingen inzake financieel-economische criminaliteit en niet-integer gedrag worden tegengegaan of gestopt doordat vergunninghouders van de AFM de risico's in kaart hebben gebracht en de juiste beheersmaatregelen treffen. Hiermee kan witwassen, terrorismefinanciering, fraude, corruptie, belastingontduiking en belangenverstrengeling worden tegengegaan.

De AFM bestrijdt zware overtredingen van vergunninghouders, vrijgestelde en illegale partijen. Zware overtredingen kenmerken

zich onder meer door opzettelijkheid, schadelijkheid of bijvoorbeeld samenhang met strafbare feiten. Onze inspanningen zijn erop gericht om zo snel en effectief mogelijk in te grijpen en waar mogelijk zware overtredingen te voorkomen.

We zien op nieuwe terreinen en ontwikkelingen al snel de eerste malafide gedragingen ontstaan. Omdat we ons richten op de aanpak van de kern van een probleem (om herhaling te voorkomen) zetten we in op (vergaande) samenwerking met (inter)nationale toezichthouders.

Onze activiteiten in 2018 zijn onder meer

- + Vervolg op het thematische onderzoek uit 2014/2015 naar de Wwft-naleving bij beleggingsondernemingen, waaronder vermogensbeheerders. Dit onderzoek geeft ons inzicht in de voortgang die beleggingsondernemingen hebben gemaakt, en zorgt voor verdere vergroting van de kennis en het bewustzijn van deze wet- en regelgeving en risico's met betrekking tot witwassen en terrorismefinanciering.
- + Daarnaast zullen we door data-analyse ons inzicht vergroten op de risico's die de doelgroepen in dit verband lopen, zoals voornoemde beleggingsondernemingen, maar ook beheerders van beleggingsinstellingen en financiële dienstverleners. Dit geeft ons handvatten om per type instelling de diepgang en frequentie te bepalen van het risicogestuurde Wwft-toezicht de komende jaren. Als uit het verkregen inzicht blijkt dat dit nodig is, zal de inzet van onze capaciteit voor dit onderwerp worden verhoogd.
- + In ons toezicht blijven we de samenwerking opzoeken met andere

- toezichthouders, zoals DNB en opsporingsdiensten.
- + Optreden tegen impactvolle en zware integriteitsschendingen bij accountantsorganisaties. Integriteitsschendingen worden snel stopgezet en waar mogelijk gerepareerd. Niet-integere Wta-vergunninghouders, (mede)beleidsbepalers en medewerkers worden geweerd van de markt.
 - + Daarnaast streven we ernaar dat accountantsorganisaties de integriteitsnormen kennen en deze naleven. Hiervoor worden instellingsspecifieke integriteitsonderzoeken uitgevoerd. Het uitvoeren van een Systematische Integriteitsrisico-analyse (SIRA) door accountantsorganisaties draagt bij aan het identificeren, analyseren en beheersen van integriteitsrisico's.
 - + Verschillende publicaties moeten zorgen voor een hoger bewustzijn van de integriteitsrisico's bij OOB-accountantsorganisaties en niet-OOB-accountantsorganisaties.
- + Met behulp van instellingsspecifieke integriteitsonderzoeken worden zware integriteitsschendingen door Wft-vergunninghouders, (mede)beleidsbepalers en hun medewerkers tegengegaan. Deze schendingen worden effectief en snel stopgezet en niet-integere marktpartijen en personen worden van de markt geweerd. Daarbij zetten we in op bewustwording in de financiële sector ten aanzien van de geldende integriteitsnormen.
 - + De AFM onderzoekt of instellingen waar zij primair verantwoordelijk is voor het integriteitstoezicht voldoende waarborgen treffen zodat zij niet worden misbruikt voor financieel-economische criminaliteit.
 - + Na implementatie van de AMLD4 in de Wwft publiceert de AFM een herziene leidraad.

Doorlopende toezichtactiviteiten

De toezichtprioriteiten voor 2018 laten de reguliere toezichtactiviteiten zoals vergunningverlening, personentoetsingen en de goedkeuring van prospectussen onverlet. De AFM blijft bovendien vanzelfsprekend alert op nieuwe ontwikkelingen: de toezichtwerkzaamheden worden mede bepaald door de actualiteit.

Waar streven we naar?

De AFM streeft er bij de uitvoering van haar reguliere taken naar een efficiënte en effectieve toezichthouder te zijn. Beoogde effecten van het doorlopende toezicht zijn onder meer:

- + Aanbieders van financiële instrumenten zijn transparant over kansen en risico's in het prospectus en in reclame-uitingen. Dit helpt afnemers bij het maken van een passende keuze.
- + Beursgenoteerde ondernemingen minimaliseren de materiële afwijkingen van de verslaggevingsregels.
- + Met haar processen bevordert de AFM snelle en zorgvuldige toetreding van marktpartijen en personen.

Onze activiteiten in 2018 zijn onder meer

- + Wij zien erop toe dat de inhoud van prospectussen begrijpelijk is voor de doelgroep voordat het prospectus wordt

goedgekeurd. Bij een aanbieding waarvoor een prospectusplicht geldt, moeten de reclame-uitingen eerlijk zijn over risico's. Wij toetsen dat door gebruik te maken van gedragswetenschappelijke inzichten. Ook publiceren we richtlijnen voor evenwichtige reclame.

- + We beoordelen de financiële verslaggeving van beursgenoteerde ondernemingen daar waar de risico's het grootst zijn. En als de financiële verslaggeving materieel afwijkt, treden we handhavend op.
- + Vergunningaanvragen worden volgens de wettelijke vereisten beoordeeld. Wij zorgen ervoor dat in 90% van de niet-complexe gevallen de besluitvorming over de aanvraag plaats vindt binnen de wettelijke termijn. Daarnaast versterken we dit proces verder door de aanbevelingen van de Commissie Ottow ten aanzien van het personentoetsingsproces op te volgen.

4 Prioriteit 2: Het versterken en vernieuwen van het toezicht door gericht te investeren in technologie en methodieken

Vanuit onze ambitie om in 2022 aantoonbaar een grensverleggende toezichthouder zijn, investeren we in 2018 verder in ons datagedreven toezicht. We versterken het bestuur en ook onze toezichtmethodiek om de aansluiting met de ontwikkelingen in de sector en maatschappij en de kwaliteit en effectiviteit van ons toezicht te vergroten.

Hierbij werken we waar mogelijk samen met collega-toezichthouders. Op die manier maken we optimaal gebruik van geleerde lessen en versterken we elkaars toezicht.

Versterken toezicht

Het versterken van het toezicht is gericht op het doorlopend verbeteren van ons vakmanschap en het optimaliseren van onze toezichtprocessen.

Het doorlopend verbeteren van ons vakmanschap bestaat enerzijds uit het steeds weer zoeken naar manieren om beter en sneller te worden in de uitvoering van ons toezicht.

We nemen hierin de bevindingen en aanbevelingen mee uit onze eigen quality assurance-onderzoeken en bevindingen uit onderzoeken van derde partijen. We leren hierbij ook van andere toezichthouders. De volgende onderdelen van ons vakmanschap geven we extra aandacht: signaleren van risico's, prioriteren van toezichtacties en effectief handhaven.

Ook het meten van het effect van onze maatregelen heeft in 2018 onze extra aandacht. Daarnaast willen we in ieder geval drie thematische onderzoeken uitvoeren naar de kwaliteit van onderdelen van ons toezicht.

Anderzijds versterken we ons vakmanschap door te investeren in onze toezichtvaardigheden en kennis. De Toezichtacademie speelt hierin een belangrijke rol door het ontwikkelen en aanbieden van opleidingsmodules gericht op het vergroten van de kennis op belangrijke onderwerpen en het versterken van toezichtvaardigheden en competenties van onze medewerkers. Hierbij gaat ook veel aandacht uit naar het borgen van een proces van continu leren en daarmee verbeteren van ons toezicht.

Het versterken van ons toezicht is ook gericht op het verbeteren van onze toezichtprocessen en deze, waar mogelijk, geheel of gedeeltelijk te automatiseren. In 2018 zetten we hierin weer een aantal stappen en stellen we een plan voor de langere termijn op, rekening houdend met de mogelijkheden die de ontwikkeling van datagedreven toezicht brengt.

Vernieuwen toezicht

Het vernieuwen van het toezicht is gericht op de mogelijkheden van (data)technologie en het vergroten van kennis en vaardigheden op nieuwe toezichtgebieden, die ingegeven worden door de veranderingen in de sector. Afgelopen twee jaar is op meerdere fronten het vernieuwen van het toezichtvak ingezet. Zo is gestart met het opbouwen van expertise op het gebied van data-analyse en de hiervoor benodigde systemen. Ook ontwikkelen we nieuwe toezichtinstrumenten op bijvoorbeeld het gebied van gedrag en cultuur.

Datagedreven toezicht

Geautomatiseerde kwantitatieve analyse van de grote hoeveelheid data die tegenwoordig beschikbaar is, maakt ons toezicht meer datagedreven en daarmee effectiever en efficiënter. Het helpt ons de markt waarop we toezicht houden makkelijker en completer in kaart te brengen, te analyseren en zo eerder risico's te zien en daarop gericht actie te ondernemen.

Afgelopen jaar hebben we diverse vraagstukken binnen toezicht op basis van data-analyse onderzocht en zo meer inzicht verkregen in hoe het probleem er precies uitziet. Daarnaast is er een data- en analyseplatform ontwikkeld. Het implementeren en bestendigen van datagedreven toezicht vraagt de komende jaren blijvend aandacht. Het gaat dan om het vergroten van onze competenties op het gebied van kwantitatieve analyse, verdere opbouw van onze datapositie, onder andere door samenwerkingsverbanden, en het verruimen van onze wettelijke bevoegdheden voor het delen van data.

Ook maken we in 2018 een start met het herontwerpen van bestaande of nieuwe toezichtprocessen, zodat deze in hoge mate geautomatiseerd en nog meer datagedreven worden uitgevoerd.

Toezicht op operationele processen en IT (OPS/IT toezicht)

In 2018 zal in het kader van effectieve en innovatieve toezichtmethodieken het toezicht op operationele processen en IT (OPS/IT of OPIT) worden opgezet.

Op die manier kunnen we op structurele en toekomstgerichte wijze toezicht houden op

de beheerste en integere bedrijfsvoering bij ondertoezichtstaande partijen in een snel digitaliserende sector. Vanuit het OPS/IT-toezicht verricht de AFM in ieder geval thematische onderzoeken naar cyberrisico's en het gebruik van algoritmes.

Consumentengedrag en gedrag van beleggers

In 2018 gaan we verder met het vergroten van onze kennis over het beslisdgedrag van consumenten door het opzetten en uitvoeren van veldexperimenten, onder andere bij consumptief krediet, aflossingsvrije hypotheeken en pensioen.

We dragen bij aan het toezicht op de crowdfundingmarkt en aan grensoverstijgend gedragswetenschappelijk onderzoek in Europa. Opgedane inzichten vertalen we naar verbeteringen van ons toezicht, maar ook naar aanpassingen in wetgeving en beleid. Om onze expertise op peil te houden, investeren we in samenwerking met de wetenschap.

Gedrag en cultuur bij ondertoezichtstaande ondernemingen

In 2018 brengen we onze visie naar buiten met de belangrijkste pijlers van een gezonde bedrijfscultuur in de financiële sector en gaan we verder met de door ons ontwikkelde methodiek ten aanzien van een foutencultuur. Deze is beschreven in ons onderzoek *Leren van fouten* (oktober 2017).¹ We willen onze foutencultuur-methodiek uiteindelijk ook met de sector delen, zodat banken en verzekeraars dit instrument ook zelf kunnen gebruiken. Daarnaast richten we ons specifiek op gedrag en cultuur binnen de accountantssector.

¹ Zie AFM, 'Leren van fouten; op weg naar een open Foutencultuur. Inzichten vanuit onderzoek in de handelsketen', 02-10-2017.

www.afm.nl/nieuws/2017/okt/onderzoek-open-foutencultuur

5 Prioriteit 3: Het vergroten van de effectiviteit, efficiëntie en wendbaarheid van de organisatie van de AFM

Een effectieve, efficiënte en wendbare organisatie is nodig om onze toezichtstaak en de vernieuwing van ons toezicht te ondersteunen. In 2017 hebben we ons hierbij vooral gericht op het versterken van de besturing, verdere professionalisering van de bedrijfsvoering en onze verantwoording.

Gezien de veranderende wereld waar we in ons toezicht mee te maken hebben is een wendbare organisatie nodig die zo georganiseerd is dat zij kan inspelen op veranderingen en zich kan aanpassen aan een nieuwe situatie.

In 2018 zullen we een aantal zaken afronden op onder andere het gebied van IT. Kostenbeheersing en management van onze eigen organisatierisico's zijn ook in 2018 belangrijke aandachtspunten, evenals verdere optimalisatie van (bedrijfsvoerings)-processen.

In 2018 wordt ook onderzocht welke stappen de AFM nog moet zetten om haar organisatie 'wendbaarder' te maken. De uitkomsten van de evaluatie van de eerdere herinrichting van het toezicht en de nieuwe besturingscyclus worden hierin meegenomen.

In verbinding met onze omgeving

De AFM is een lerende toezichthouder die gebruik maakt van 'lessons learned'; op het gebied van toezicht, wetenschap en haar eigen functioneren. We zetten ons in om de dialoog met de sector en andere stakeholders te zoeken met als doel niet alleen maar te zenden maar ook te luisteren. Op basis van zowel in- en externe evaluaties als een stakeholderonderzoek voeren we verbeteringen door in ons toezicht.

Het versterken van de besturing

Het versterken van de besturing heeft veel aandacht gekregen en bereikt in 2018 naar verwachting een nieuw niveau van volwassenheid. Het werken met Kritieke Prestatie Indicatoren (KPI's) wordt steeds breder toegepast binnen de AFM, zowel op strategisch niveau als op tactisch en operationeel niveau. De verdere implementatie van de AFM Werkwijze die in 2016 is gestart en in de loop van 2018 wordt afgerond heeft daaraan een belangrijke bijdrage geleverd. De AFM Werkwijze leert ons efficiënter te werken, de juiste afwegingen te maken en ook kritisch naar ons eigen werk te kijken.

Daarnaast professionaliseren we de vastlegging en onderbouwing van onze prioriteiten in het toezicht. Hierdoor worden de keuzes voor de inzet van onze schaarse capaciteit steeds explicieter gemaakt.

Tot slot brengt de AFM meer focus aan op de vernieuwing van het toezicht en de verdere versterking van het primaire toezicht. Deze dubbele veranderopgave vraagt ook om meer aandacht van het bestuur. Daarom kiezen we voor uitbreiding van het bestuur met één nieuw bestuurslid die zich gaat richten op de transformatie en de vernieuwing van het toezicht.

Continue ontwikkeling van management en medewerkers

De veranderde omgeving waarin we als AFM opereren en de noodzaak en wens om steeds kritisch naar onszelf te blijven kijken betekent ook dat ons management en onze medewerkers zichzelf continu blijven ontwikkelen. Het gaat niet alleen om de

ontwikkeling van toezichtvaardigheden, maar ook om ontwikkeling van het verandervermogen en resultaatgericht, coachend en inspirerend leiderschap. Door middel van doelgroepgerichte ontwikkelprogramma's, training door de Toezichtacademie, intervisie en coaching op de werkvloer worden medewerkers en leidinggevendenden uitgedaagd en gesteund in hun ontwikkeling. Ook in de strategische personeelsplanning houden we rekening met ons doel een wendbare organisatie te zijn.

De AFM Werkwijze

In 2018 zullen de laatste afdelingen ook gaan werken volgens de AFM Werkwijze. De werkwijze bestaat drie invalshoeken die elkaar raken en versterken: 1) kortcyclisch sturen, 2) continu processen verbeteren en 3) een cultuur gericht op het bereiken van een gemeenschappelijk doel, open communicatie, feedback geven en ontvangen, samenwerken en leren (van elkaar). De werkwijze sluit goed aan op de in 2017 ingezette koers om in de besturingscycli van de AFM te gaan werken met KPI's.

De professionalisering van de bedrijfsvoering

De professionalisering van de bedrijfsvoering van de AFM gaat verder in 2018.

Kostenbeheersing, continuïteit, flexibiliteit en slagkracht zijn daar belangrijke aandachtspunten. Good practices uit de buitenwereld worden zoveel als mogelijk gebruikt als benchmark.

Informatisering

De professionalisering van de IT-organisatie gaat verder met nieuwe releases van het Masterplan Informatievoorziening (IV) gericht op verbetering van de IT-dienstverlening aan het toezicht en de toezichtondersteuning. Daarbij is ingezet op drie pijlers: verbetering van de infrastructuur (meer richting de cloud), vereenvoudiging van het applicatielandschap en de verbetering van de IT-processen (door het opzetten van data management)

Procesverbetering

Het continu verbeteren van onze processen is mede door de AFM Werkwijze meer gemeengoed. Een aantal kernprocessen vraagt specifieke aandacht. Zo pakken we in 2018 het handhavingsproces aan om de doorlooptijden te verkorten en de kwaliteit verder te vergroten. Ook zullen vernieuwde risicomanagementprocessen en strakkere project control verder worden ingevoerd in de lijn.

Organisatierisico's

De AFM signaleert een aantal (mogelijke) risico's dat zich kan voordoen in de eigen bedrijfsvoering. Deze risico's dienen uiteraard zo klein mogelijk te worden gehouden en niet ten koste te gaan van de effectiviteit van toezicht.

Het gaat om de volgende risico's:

- + *Onvoldoende draagvlak (license to operate)*
Er is sprake van een discrepantie tussen publieke verwachtingen ten aanzien van de rol en de effectiviteit van toezicht enerzijds, en de realiteit van een kleiner wordend draagvlak voor toezicht in de samenleving anderzijds. Juist bij deze afnemende rugwind, die voor alle toezichthouders geldt, is draagvlak van belang voor de effectiviteit van het toezicht van de AFM en voor het bewerkstelligen van noodzakelijke hervormingen in wet- en regelgeving.
- + *Vertraging in de ontwikkeling naar een datagedreven toezichthouder*
Om de transformatie naar een datagedreven toezichthouder mogelijk te maken, is het noodzakelijk om te blijven investeren in hoogstaande technologieën en expertise.

- + *Onvoldoende verandervermogen en executiekracht*

Om onze toezichttaken goed te kunnen uitoefenen en het veranderend speelveld te doorgronden, zijn kwalitatief hoogwaardige werknemers nodig en moet de AFM zich als een aantrekkelijke werkgever presenteren voor potentiële nieuwe medewerkers.

- + *Achterblijvende beheersing en vernieuwing processen*

Procesbeheersing en procesvernieuwing zijn cruciaal om wendbaar en daadkrachtig te blijven.

- + *Vernieuwing in de ICT-infrastructuur blijft achter*

Kwaliteit en functionaliteit van ICT-systemen dienen voldoende ondersteuning te bieden bij de vernieuwing van het toezicht.

Speelveld verandert continu

Op het moment dat zich belangrijke nieuwe ontwikkelingen voordoen zal de AFM naar bevind van zaken handelen gegeven de beschikbare capaciteit, wettelijke taken en bevoegdheden.

Organisatierisico's	Beheersmaatregelen
<i>Onvoldoende draagvlak (License to operate)</i>	Implementatie van aanbevelingen stakeholdersonderzoek, waaronder versterking verbinding met zakelijke stakeholders.
	Integratie van de aandachtspunten stakeholdersonderzoek in de AFM-werkwijze.
	Afstemming beeld stakeholders met intern beeld.
	Herhalen stakeholdersonderzoek.
<i>Vertraging in de ontwikkeling naar een datagedreven toezichthouder</i>	Aanscherping van onze datastrategie. Governance, de kwaliteit van data en ontsluitbaarheid staan hierbij centraal. De focus ligt onder meer op het realiseren van een goed platform om data op te slaan.
	Systematisch vastleggen van de taken en de verantwoordelijkheden met betrekking tot dataverwerking.
	Het sturen op een hoge kwaliteit van data.
<i>Onvoldoende verandervermogen en executiekracht</i>	Doorgaan met investeren in opleidingsprogramma's, een prettige werkomgeving en zinvol, uitdagend werk om ons te (blijven) positioneren als aantrekkelijke werkgever voor huidige en potentiële medewerkers.
<i>Achterblijvende beheersing en vernieuwing van processen</i>	In 2018 zet de AFM verdere stappen met betrekking tot zorgvuldig en doelmatig omgaan met verkregen data. In het bijzonder om tijdig te voldoen aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Met extra aandacht voor de rechtmatigheidsvraagstukken op terrein van inkoop.
	De AFM besteedt hernieuwd aandacht aan de Administratie, Organisatie & Interne Controle (AOIC). Bedrijfsprocessen worden opnieuw geanalyseerd en als het nodig is vernieuwd.
<i>Vernieuwing in de ICT-infrastructuur blijft achter</i>	Inzetten van een mix van goed personeel, versterking expertise, implementatie Masterplan Informatievoorziening en procesverbeteringen.

6 Financiën

In 2018 zetten we structureel in op de vernieuwing van ons toezicht door middel van de Meerjarenagenda waarin de nadruk ligt op het verder investeren in datagedreven toezicht, het versterken van onze toezichtmethodiek en het vergroten van de kwaliteit en effectiviteit van ons toezicht.

De AFM moet met het door de minister van Financiën vastgestelde kostenkader vanaf 2017 invulling geven aan een efficiency-taakstelling die oploopt tot 7% in 2020. Tegelijkertijd zijn investeringen nodig om de doelen van onze Meerjarenagenda te behalen. In de begroting 2018 zijn deze investeringswensen en de taakstelling gecombineerd.

We besparen onder meer op huisvesting, bedrijfsvoering en verder versoberen en verzakelijken we onze uitgaven. Daarnaast investeren we in een uitbreiding van de versterking van expertise op het gebied van datagedreven toezicht (+13 fte's en investeringen in de IT-omgeving) en tijdelijke inzet voor de verdere optimalisatie van bedrijfsprocessen (tijdelijk 11 fte's meer in 2018).

Per saldo betekent dit dat de kosten voor 2018 nagenoeg gelijk zijn aan de begrote kosten voor 2017. In 2018 werken we extra kostenbesparingen uit, zodat we ook in 2019 en 2020 binnen het kostenkader kunnen blijven.

In dit hoofdstuk geven we inzicht in het kostenkader, de kerncijfers, de bezetting, de lasten per soort en de investeringsbegroting. Tot slot volgt een beschrijving van de wijze waarop de financiering van de AFM plaatsvindt.

Kostenkader

De bekostiging van de AFM is geregeld in de Wet bekostiging financieel toezicht (Wbft) en wordt vanaf 1 januari 2018 geregeld via een Algemene maatregel van Bestuur (AmvB). Op grond van deze wet keuren de ministers van Financiën en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid jaarlijks de toezichtbegroting van de AFM goed.

De minister van Financiën heeft voor de periode 2017-2020 een kostenkader vastgesteld (Tabel 6-1).²

Tabel 6-1 Kostenkader (€ mln)

Extern kostenkader	2016	2017	2018	2019	2020
Uitgangspunt = begroting 2016	92,2	92,2	92,2	92,2	92,2
Taakstelling (-1,75% per jaar)		1,6	3,2	4,8	6,5
Flexibele schil (inclusief taakuitbreiding)		5,0	6,0	7,0	8,0
Bekende uitbreiding van takenpakket		4,0	4,0	4,0	4,0
Ruimte voor onvoorziene taken		-	2,0	3,0	4,0
Budgettaire ruimte 2016 met overloop naar 2017		1,0	-	-	-
Intensiveringen (o.a. organisatie-ontwikkeling)		1,8	1,3	0,8	0,3
Loon- en prijsbijstelling*		1,1	2,4	3,6	4,9
Meerjarenkader inclusief loon- en prijsbijstelling	-	98,4	98,6	98,8	98,9

* aannname jaarlijks 1,7% indexatie vanaf 2018

Het bedrag voor de loon- en prijsbijstelling van het kader is voor 2018 bekend (conform de afspraak voor het kostenkader). Het

kaderbedrag voor 2018 komt daarmee uit op €98,6 miljoen.

² Kamerstuk 33957 nr. 24

Flexibele schil

In 2017 is de flexibele schil ingezet om de nieuwe toezichtstaken in te richten en structureel uit te voeren. Dit zijn onder meer (nu bekende) activiteiten als gevolg van MiFID II (Market in Financial Instruments Directive II), PRIIPS (Packaged Retail and Investment based Insurance Products), de wet verbeterde premieregeling en geschiktheidstoetsingen voor de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta).

In 2018 wordt de flexibele schil ingezet voor de invulling van de volgende nieuwe taken: vergunningplicht beleggingsobjecten en – obligaties, Benchmarkverordening (BMR), meldingsplicht vrijgestelden prospectusplicht, uitbreiding MiFID II en (incidentele) intensiveringen voor de impact van Brexit en de algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

6.1 Kerncijfers

De begrote totale lasten voor 2018 zijn nagenoeg gelijk aan de begroting 2017 en gelijk aan het kostenkader voor 2018. (Tabel 6-2). We besparen op onder andere huisvesting en bedrijfsvoering om investeringsruimte te creëren om onze efficiëntie en effectiviteit te verhogen.

Tabel 6-2 Kerncijfers (€ mln)

Kerncijfers	Begroting 2017	Begroting 2018	Afw. tov B2017	Doorkijk 2019	Doorkijk 2020	Realisatie 2016
Totale lasten	98,4	98,6	0%	98,8	98,9	90,1
Gemiddeld aantal fte's (incl. inhuur)	635	662	4%	648	641	603

Inzet fte's

Bij een aantal afdelingen is een toename in het aantal fte's zichtbaar in de begroting 2018. De belangrijkste redenen zijn de ontwikkeling in de Meerjarenagenda naar een meer technologie- en datagedreven

gedragstoezichthouder en de investeringen in prioriteit 3 (vergroten effectiviteit, efficiency en wendbaarheid van de organisatie) (Tabel 6-3).³

³ Overige afdelingen' heeft betrekking op de bedrijfsvoeringsafdelingen, de stafafdelingen en het bestuur.

Tabel 6-3 Gemiddeld aantal fte's (incl. inhuur)

Gemiddeld aantal fte's (incl. inhuur)	Begroting 2017	Begroting 2018	Afw. tov B2017	Doorkijk 2019	Doorkijk 2020	Realisatie 2016
Toezicht Verzekeren en Pensioenen	40	39	-3%	39	39	37
Toezicht Lenen, Sparen en Retailbeleggen	45	41	-10%	42	42	39
Toezicht Accountants en Verslaggeving	55	51	-8%	51	51	49
Toezicht Marktintegriteit en Handhaving	43	42	-1%	43	43	40
Toezicht Asset Management	37	38	4%	40	43	27
Toezicht Kapitaalmarkten	68	67	-1%	68	67	62
Programma Innovatie & Fintech	5	5	-2%	4	4	4
Expertisecentrum	54	65	20%	69	75	48
Accounttoezicht	20	21	6%	19	19	19
Toezicht Service Centrum	34	33	-2%	34	34	32
Subtotaal	401	403	0%	407	417	358
Directe toezichtondersteuning	101	111	10%	112	109	106
Overige afdelingen	134	148	11%	128	116	139
Totaal	635	662	4%	648	641	603

Bij het Expertisecentrum neemt het aantal fte's onder meer toe door de verdere ontwikkeling van datagedreven toezicht. Deze extra inzet is structureel van aard.

De stijging van het aantal fte's van de directe toezichtondersteuning (Juridische Zaken, Communicatie en Strategie, Beleid en Internationale samenwerking) heeft onder meer betrekking op extra werkzaamheden als gevolg van MiFID II en de benchmarkverordening. Het uitvoeren van geschiktheidstoetsingen hebben we vanaf

2018 gecentraliseerd. De overheveling vanuit het toezicht Accountantscontrole en verslaggeving komt terug in de stijging van het aantal fte's bij directe toezichtondersteuning.

De ingezette investeringen op de Meerjarenagenda resulteren in een incidentele verhoging van het aantal fte's voor de overige afdelingen, onder meer voor verdere optimalisatie van bedrijfsprocessen.

Lasten per soort

In Tabel 6-4 wordt een onderverdeling van de lasten per soort weergegeven.

Tabel 6-4 Lasten per soort (€ mln)

Lasten per soort	Begroting 2017	Begroting 2018	Afw. tov B2017	Doorkijk 2019	Doorkijk 2020	Realisatie 2016
<i>Salarislasten</i>	52,0	54,0	4%	54,6	55,4	46,4
<i>Sociale lasten</i>	6,6	6,9	4%	6,9	7,1	5,7
<i>Pensioenlasten</i>	10,4	10,6	2%	10,7	10,8	9,5
<i>Inhuur</i>	1,4	3,2	130%	1,8	1,7	4,8
<i>Overige personeelslasten</i>	4,3	4,2	-3%	4,4	4,4	2,9
Personeelslasten	74,7	78,9	6%	78,4	79,3	69,2
Huisvestingslasten	5,1	4,3	-15%	4,3	4,3	4,9
Advieslasten	4,2	3,8	-9%	3,0	2,8	4,5
Incidentele lasten overstap pensioenuitvoerder	0,5	0,0	-100%	0,0	0,0	0,4
Informatiseringslasten	5,9	6,6	12%	6,5	7,5	6,0
Algemene lasten*	6,0	3,5	-41%	5,2	3,9	3,2
Afschrijvingen	2,2	1,5	-30%	1,3	1,1	1,8
Financiële baten en lasten	0,0	0,0	0,3-	0,0	0,0	1,0
Totale lasten	98,4	98,6	0%	98,8	98,9	91,1
* Waarvan contributie ESMA	0,6	0,7	9%	0,7	0,7	0,6

De belangrijkste besparingen in de lasten per soort in de begroting van 2018 ten opzichte van de begroting 2017 zijn:

- + Lagere huisvestingslasten (€0,8 miljoen) als gevolg van nieuwe condities waaronder de huurovereenkomst van het kantoorpand is verlengd.
- + De advieslasten zijn lager (€0,4 miljoen). Dit is het saldo van hogere juridische advieslasten en lagere overige advieslasten.
- + Lagere algemene lasten (€2,5 miljoen), voornamelijk veroorzaakt door een lagere reservering incidentele lasten.

Hiermee creëren we ruimte om te kunnen investeren in activiteiten die tot meer efficiëntie en effectiviteit leiden. Zo hebben we hogere informatiseringslasten (€0,7 miljoen), omdat we onder meer investeren in tooling voor datagedreven toezicht en overgang van minder eigendom-

infrastructuur naar 'on demand'-infrastructuur.

Daarnaast zijn de personeelslasten zijn €4,2 miljoen hoger. Dit wordt veroorzaakt door

- + Hogere salarislasten (€2,0 miljoen), voornamelijk als gevolg van een toegenomen aantal fte's voor nieuwe taken en de Meerjarenagenda inzet voor datagedreven toezicht, alsmede prioriteit 3 vergroten effectiviteit, efficiency en wendbaarheid van de organisatie.
- + Een stijging van inhuur met €1,8 miljoen als gevolg van hogere eenmalige inhuur van specifieke expertise ten behoeve van de Meerjarenagenda die tijdelijk benodigd is. Hiervan wordt een groot deel ingezet op kennisontwikkeling voor datagedreven toezicht, afbouw van servicecontracten met betrekking tot informatisering en optimalisatie van bedrijfsprocessen.

Investeringsbegroting

Tabel 6-5 Investerings (€ mln)

Investerings	Begroting 2017	Begroting 2018	Afw. tov B2017	Doorkijk 2019	Doorkijk 2020	Realisatie 2016
Verbouwingen	0,1	0,2	280%	0,2	0,2	-
Inventaris	1,4	0,6	-54%	0,2	-	0,0
Computerapparatuur & standaardsoftware	2,0	1,1	-48%	0,4	0,2	1,1
Maatwerksoftware	0,2	-	-100%	-	-	-
Totale investeringen	3,7	1,9	-48%	0,7	0,3	1,1

De totale investeringsbegroting voor het jaar 2018 bedraagt €1,9 miljoen. Dat is €1,8 miljoen lager dan de investeringsbegroting 2017 (€3,7 miljoen; tabel 6-5). De afname wordt grotendeels veroorzaakt door lagere investeringen in inventaris en computerapparatuur.

In 2017 is de standaard inventaris vervangen. De investeringen in computerapparatuur nemen af doordat de AFM minder

infrastructuur in eigendom heeft en meer infrastructuur 'on demand' afneemt via de cloud en inkoop van diensten.

De standaard afschrijvingstermijn voor verbouwingen is gelijk aan de resterende looptijd van het huurcontract. Voor inventaris is de afschrijvingstermijn vijf jaar en voor computerapparatuur en software drie jaar.

6.2 Van begroting naar heffingen

De financiering van de totale lasten van de AFM vindt sinds 2013 plaats op grond van de Wet bekostiging financieel toezicht (Wbft). Op grond van de Wbft moeten de lasten voor het toezicht op de BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba) uit hoofde van de Wet financiële markten BES (Wfm

BES) en de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme BES (Wwft BES) apart inzichtelijk gemaakt worden. Als gevolg hiervan wordt een onderscheid gemaakt tussen de lasten uit hoofde van de Wbft en uit hoofde van het toezicht op de BES-eilanden (Tabel 6-6).

Tabel 6-6 Totale lasten (€ mln)

Totale lasten	Begroting 2017	Begroting 2018	Afw. tov B2017	Doorkijk 2019	Doorkijk 2020	Realisatie 2016
Lasten Wbft	98,1	98,2	0%	98,4	98,5	89,7
Lasten BES	0,4	0,4	11%	0,4	0,4	0,4
Totale lasten	98,4	98,6	0%	98,8	98,9	90,1

Wet bekostiging financieel toezicht (Wbft)

De begrote lasten uit hoofde van de Wbft bedragen voor 2018 €98,2 miljoen (Tabel 6-7)

Tabel 6-7 Exploitatatieverschil Wbft (€ mln)

Exploitatatieverschil Wbft	Begroting 2017	Begroting 2018	Afw. tov B2017	Doorkijk 2019	Doorkijk 2020	Realisatie 2016
Te verrekenen met de marktpartijen uit voorgaande jaren	n.b.	n.b.		n.b.	n.b.	4,3
Lasten Wbft	98,1	98,2	0%	98,4	98,5	89,7
Marktbijdrage doorlopend toezicht	90,1	89,9		90,1	90,5	80,9
Marktbijdrage eenmalige verrichtingen	8,0	8,3		8,3	8,1	7,2
Boetes en dwangsommen te verrekenen met marktpartijen	-	-		-	-	2,5
Boetes en dwangsommen toekomstend aan de overheid	-	-		-	-	1,3
Opbrengsten	98,1	98,2	0%	98,4	98,5	91,9
Exploitatiesaldo lopend jaar	0,0	0,0		0,0	0,0	2,3
Te verrekenen in volgend jaar	0,0	0,0		0,0	0,0	6,6
Waarvan te verrekenen in volgend jaar met de markt	0,0	0,0		0,0	0,0	5,3
Waarvan aan de overheid af te dragen	0,0	0,0		0,0	0,0	1,3

Met ingang van 2015 is de overheidsbijdrage vervallen en worden de lasten van de AFM uit hoofde van de Wbft volledig door de markt betaald. De AFM brengt deze lasten op twee manieren bij de markt in rekening, via een tarief per verrichting en via jaarlijkse heffingen voor de doorlopende toezichtlasten.

Marktbijdrage doorlopend toezicht

De marktbijdrage doorlopend toezicht wordt bepaald door de lasten Wbft minus de marktbijdrage eenmalige verrichtingen. De lasten die via een jaarlijkse heffing in rekening worden gebracht bij marktpartijen dalen met €0,2 miljoen naar €89,9 miljoen. Dit is het saldo van een stijging van de lasten

Wbft (€0,1 miljoen.) en een stijging van de bijdrage eenmalige verrichtingen (€0,3 miljoen.). Dit is exclusief de te verrekenen bedragen uit voorgaande jaren.

Het te heffen bedrag wordt via vaste percentages aan 16 categorieën van ondertoezichtstaande ondernemingen toegerekend. Deze percentages staan voor een periode van vijf jaar vast en zijn opgenomen in bijlage 2 van de Wbft.⁴ De te heffen bedragen exclusief te verrekenen bedragen uit voorgaande jaren per categorie onderneming vormen de basis voor de tarieven doorlopend toezicht 2018 (Tabel 6-8).

⁴ De percentages kunnen tussentijds worden gewijzigd naar aanleiding van wijzigingen in de

toezichtwetgeving en/of de samenstelling van een toezichtcategorie.

Tabel 6-8 Marktbijdrage doorlopend toezicht excl. te verrekenen bedragen (€ mln)

Marktbijdrage doorlopend toezicht	% 2018	Aantal Otsi's (30-6-2017)	Te heffen 2017	Te heffen 2018	Afwijking t.o.v. B2017
Aanbieders van krediet	2,2%	104	2,0	2,0	0%
Accountantsorganisaties	10,3%	331	9,3	9,3	0%
Adviseurs en bemiddelaars	21,2%	7.119	19,1	19,1	0%
Afwikkelondernemingen, betaalinstellingen en elektronischgeldinstellingen	0,1%	40	0,1	0,1	0%
Banken en clearinginstellingen	18,4%	42	16,6	16,5	0%
Beheerders van beleggingsinstellingen en icbe's alsmede aanbieders van beleggingsobjecten alsmede beleggingsondernemingen niet voor eigen rekening (exclusief exploitanten van een MTF)	14,7%	330	13,2	13,2	0%
Beleggingsondernemingen voor eigen rekening	0,4%	15	0,4	0,4	0%
Centrale effectenbewaarinstellingen	0,2%	0	0,2	0,2	0%
Centrale tegenpartijen	0,2%	2	0,2	0,2	0%
Effectenuitgevende instellingen: markt	7,9%	369	7,1	7,1	0%
Effectenuitgevende instellingen: verslaggeving	7,2%	230	6,5	6,5	0%
Financiële infrastructuur: marktexploitanten en exploitanten van een MTF	2,3%	4	2,1	2,1	0%
Pensioenfondsen en premie pensioeninstellingen	3,5%	293	3,2	3,1	0%
Verzekeraars: leven- en pensioen	8,5%	33	7,7	7,6	0%
Verzekeraars: schade	2,8%	88	2,5	2,5	0%
Verzekeraars: zorg	0,1%	19	0,1	0,1	0%
Totaal	100%	9.019	90,1	89,9	0%

Marktbijdrage eenmalige verrichtingen

De tarieven voor eenmalige verrichtingen, zoals vergunningaanvragen en bestuurderstoetsingen, staan voor een periode van vijf jaar vast en zijn opgenomen in bijlage 1 van de Wbft. Hierdoor bestaat er voor een lange periode duidelijkheid over deze tarieven. De begrote opbrengsten stijgen van €8,0 miljoen in de begroting 2017 naar €8,3 miljoen in de begroting van 2018.

De uitvoering van het Uniform Herstelkader Rentederivaten MKB blijkt complexer dan voorzien. Daarnaast hebben banken problemen met automatisering en data. De uitvoering van het herstelkader is daardoor vertraagd. De AFM houdt dus ook in 2018 nog toezicht op het herstelkader. De extra

kosten die hieruit voortvloeien, zullen door de banken zelf gedragen worden.

Boetes en dwangsommen

Opbrengsten uit boetes en dwangsommen worden niet begroot, maar komen tot een maximum van €2,5 miljoen via het exploitatieverschil ten goede aan de gehele markt. Het meerdere wordt afgedragen aan de overheid.

Exploitatieverschil

Exploitatieverschillen treden jaarlijks op als gevolg van verschillen tussen de begrote en werkelijke lasten en opbrengsten. Exploitatieverschillen worden met de markt verrekend op basis van de genoemde vaste percentages.

Toezicht BES-eilanden

De bekostiging van het toezicht op de BES-eilanden is geregeld in de Wet financiële markten BES en de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme BES. In de onderliggende Regeling financiële markten BES zijn de tarieven opgenomen voor de eenmalige toezichthandelingen en

de tarieven voor het doorlopend toezicht. De tarieven zijn niet kostendekkend vastgesteld. De overheid vergoedt daarom de kosten voor zover deze marktbijdrage niet toereikend is.

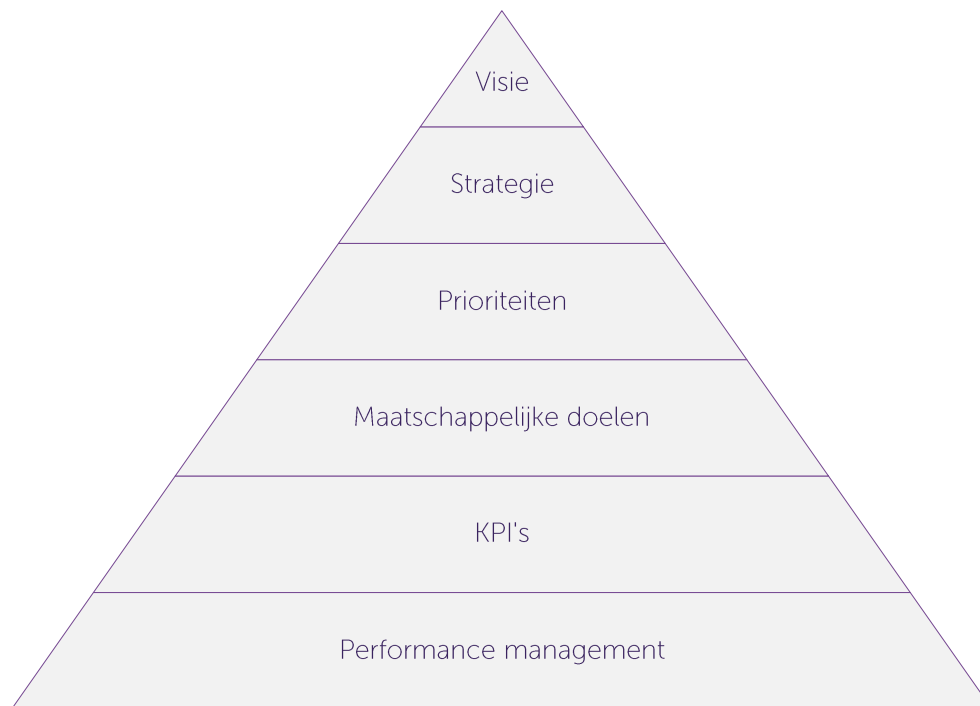
Tabel 6-9 Exploitatieververschil BES (€ mln)

Exploitatieververschil BES	Begroting 2017	Begroting 2018	Afw. tov B2017	Doorkijk 2019	Doorkijk 2020	Realisatie 2016
Lasten	0,4	0,4	11%	0,4	0,4	0,4
<i>Marktbijdrage doorlopend toezicht</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>		<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>Marktbijdrage eenmalige verrichtingen</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>		<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>Overheidsbijdrage</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>		<i>0,4</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>
Opbrengsten	0,4	0,4	11%	0,4	0,4	0,4
Exploitatieververschil	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0

De marktbijdrage is heel beperkt en afgerond in € miljoen gelijk aan nul (Tabel 6-9).

Bijlage 1 - Performance management binnen de AFM en KPI-tabel

Performance management binnen de AFM is het sturen op onze doelstellingen met behulp van dashboards waarin de voortgang en vooruitblik inzichtelijk zijn gemaakt met behulp van onder meer Kritieke Prestatie Indicatoren (KPI's). Sinds medio 2016 passen steeds meer afdelingen performance management toe volgens de AFM Werkwijze.

De AFM Werkwijze zorgt ervoor dat we op uniforme wijze kort-cyclisch sturen op concrete, aantoonbare resultaten, activiteiten en KPI's. Hiermee borgen we de visie en strategie van de AFM.

Het uitgangspunt voor de inrichting van onze dashboards zijn resultaatafspraken van managers, hoofden en bestuurders. In weekstarts voeren teams en afdelingen wekelijks een prestatiedialoog om zicht te houden op de voortgang van hun resultaatdoelstellingen en deze waar nodig bij te sturen. Hoofden en bestuurders voeren maandelijks een prestatiedialoog over de belangrijkste resultaatdoelstellingen voor de AFM. Deze werkwijze draagt bij aan een evenwichtige en voorspelbare besturingscyclus.

Aan onze maatschappelijke doelen en beoogde effecten hebben we KPI's verbonden, die terug te vinden zijn in onderstaande tabel. Deze maatschappelijke doelen reflecteren de belangrijkste strategische prioriteiten van de AFM en die voor de markt.

Hierover leggen we verantwoording af in het jaarverslag over 2018.

1. Maatschappelijk doel, gerelateerd aan Prioriteit 1:

Financiële instellingen stellen het belang van de klant centraal

Resultaat	Toezichtactiviteit
1.1 Het Klantbelang Dashboard maakt zichtbaar in welke mate grote financiële instellingen voortgang boeken bij het centraal stellen van het klantbelang.	AFM voert 5 productmodules uit binnen het Klantbelang Dashboard 2018. Deze modules richten zich op identificatie en mitigatie van de belangrijkste risico's die zich voordoen op het gebied van het centraal stellen van het klantbelang.
1.2 Banken, verzekeraars en beleggingsondernemingen verbeteren de kwaliteit van hun producten en halen schadelijke producten van de markt of brengen die niet meer op de markt. Financieel dienstverleners borgen dat de producten die zij adviseren aansluiten bij de behoeften en kenmerken van hun klanten.	De AFM controleert of de MiFID II en IDD normen ten aanzien van productontwikkeling correct worden nageleefd door banken, verzekeraars, beleggingsondernemingen en financieel adviseurs en zorgt zo nodig dat ondernemingen in overeenstemming met de norm gaan handelen. De AFM monitort de markt en past haar nieuwe bevoegdheden vanuit MiFIR en PRIIP inzake productinterventie toe wanneer zij evident schadelijke producten in de markt aantreft. Doorlopend monitoren van (nieuwe) producten en uitvoeren van onderzoeken naar de kwaliteit en uitkomsten van de productontwikkelings- en reviewprocessen (PARP) van aanbieders. Vaststellen in hoeverre financieel dienstverleners maatregelen nemen om te voldoen aan de nieuwe productontwikkelingsnormen die voortvloeien uit de Insurance Distribution Directive (IDD).
1.3 Financiële instellingen gebruiken data-analyse in het belang van de klant . Zij gebruiken gegevens niet voor het aanbieden van producten die niet aansluiten bij het belang van de klant.	De AFM onderzoekt hoe financiële instellingen hun producten distribueren via digitale kanalen en datagedreven methoden. De AFM onderzoekt daarbij of het risico bestaat dat de klant een niet-passend product verkocht wordt. De AFM publiceert hierover en treedt indien nodig handhavend op.

2. Maatschappelijk doel, gerelateerd aan Prioriteit 1:

Kwetsbare consumenten worden behoed voor (toekomstige) problemen

Resultaat	Toezichtactiviteit
2.1 Consumptiefkredietaanbieders passen hun bedrijfsvoering aan om zogenaamde locked-up situaties te voorkomen of op te lossen. Consumenten zijn locked-up als zij niet kunnen overstappen naar een andere aanbieder, bijvoorbeeld omdat zij naar de huidige maatstaven overgekrediteerd zijn.	De AFM toetst bij kredietaanbieders en kredietbemiddelaars of de bedrijfsvoering en het beleid voldoende waarborgen bevatten om problemen te voorkomen en/of op te lossen bij klanten die niet kunnen overstappen bijvoorbeeld omdat zij volgens de huidige normen zijn overgekrediteerd. Waar nodig dwingt de AFM aanpassingen van het beleid af.
2.2 Hypotheekverstrekkers maken het eenvoudig en aantrekkelijk voor kwetsbare huiseigenaren om risico's te verkleinen.	De AFM spoort de grootste hypotheekverstrekkers aan om op basis van een vastgesteld risicokader de kwetsbaarheid van de meest risicovolle huiseigenaren te verkleinen. De AFM volgt op kwartaalbasis de vooruitgang die wordt geboekt en treedt op als afspraken niet worden nageleefd. De AFM toetst samen met marktpartijen de effectiviteit van verschillende benaderingswijzen die als doel hebben dat klanten gaan aflossen. Hiervoor zet zij gedragswetenschappelijke experimenten op. Lessen uit die experimenten worden gedeeld met de markt. De AFM spoort partijen aan om ook zelfstandig experimenten uit te voeren.
2.3 Pensioenaanbieders voorkomen tegenvallende financiële posities van deelnemers na pensionering door goede informatie, effectieve keuzebegeleiding en passende producten.	De AFM onderzoekt of derdepijlerpensioenproducten en producten die in het kader van de Wet verbeterde premieregeling worden ontwikkeld in het belang van de klant zijn. Als producten niet in het belang van de klant zijn treedt de AFM hier tegen op. De AFM onderzoekt met behulp van experimenten op welke wijze werkgevers en consumenten effectief begeleid kunnen worden bij het maken van keuzes over pensioen. Lessen uit deze experimenten worden gedeeld met de markt. De AFM bevordert dat consumenten inzicht hebben in hun huidige en toekomstige financiële situatie. Bijvoorbeeld door initiatieven in de sector om informatie te bundelen te stimuleren en duidelijkheid te scheppen over de noodzakelijke randvoorwaarden.

3. Maatschappelijk doel, gerelateerd aan Prioriteit 1:

De kapitaalmarkten functioneren eerlijk en transparant.

Resultaat	Toezichtactiviteit
3.1 Prijzen van financiële instrumenten komen eerlijk en transparant tot stand, ook in nieuwe marktsegmenten.	De AFM analyseert beschikbare EMIR-transactiedata, voert controles uit op de datakwaliteit en wisselt informatie uit met andere toezichthouders om marktmisbruik en mogelijke destabilisering van de markt tijdig te signaleren.
	De AFM doet in vijf marktsegmenten onderzoek naar marktmisbruik op basis van data-analyse. Tegen marktmisbruik wordt snel en adequaat opgetreden. Hierbij zal ook de samenwerking worden gezocht met andere toezichthouders.
3.2 Aanbieders van financiële instrumenten zijn transparant over kansen en risico's in het prospectus en in reclame-uitingen . Dit helpt consumenten bij het maken van een passende keuze.	De AFM ziet erop toe dat de inhoud van prospectussen begrijpelijk is voor de doelgroep voordat het prospectus wordt goedgekeurd.
	De AFM toetst en bewerkstelligt dat reclame-uitingen behorende bij een prospectusplichtige aanbieding eerlijk zijn over risico's door gebruik te maken van gedragswetenschappelijke inzichten. De AFM publiceert richtlijnen voor evenwichtige reclame.
3.3 Spelers in de handelsketen van order tot settlement dragen bij aan het voorkomen van incidenten die eerlijke handel op de Nederlandse kapitaalmarkten verstoren.	Door middel van marktbrede themaonderzoeken toetst de AFM of spelers in de handelsketen het risico op verstoring van de handel voldoende beheersen. In dit onderzoek worden ook de instellingen betrokken die in het kader van MiFID II een vergunning hebben ontvangen. In 2018 onderzoekt de AFM bijvoorbeeld aan de hand van ESMA richtsnoeren de weerbaarheid tegen cybercrime.

4. Maatschappelijk doel, gerelateerd aan Prioriteit 1:

De maatschappij kan gerechtvaardigd vertrouwen op de kwaliteit van financiële verslaggeving en accountantscontroles

Resultaat	Toezichtactiviteit
4.1 Accountantsorganisaties hebben organisatorische waarborgen die voor voldoende kwaliteit van wettelijke controles zorgen.	De AFM onderzoekt de kwaliteit van accountantscontroles bij 5 overige OOB-accountantsorganisaties en treedt waar nodig handhavend op.
	De AFM onderzoekt impactvolle incidenten en de beheersing hiervan door accountantsorganisaties die wettelijke controles uitvoeren. Zo nodig treft de AFM formele of informele maatregelen.
4.2 Accountantsorganisaties implementeren verbetermaatregelen t.a.v. een kwaliteitsgerichte cultuur en zorgen dat die worden geborgd in de bedrijfsvoering.	De AFM onderzoekt of OOB-accountantsorganisaties de in 2014 gestarte verandertrajecten voortvarend implementeren. Uitkomsten worden besproken met bestuur en commissarissen en waar nodig worden maatregelen ingezet om druk te houden op de verandering.
	Bij minimaal 2 OOB-accountantsorganisaties onderzoekt de AFM welke negatieve en positieve prikkels binnen het partnermodel van invloed zijn op een kwaliteitsgerichte cultuur. De AFM deelt lessons learned en good practices met de sector.
4.3 Bestuurders en commissarissen van accountantsorganisaties zijn betrouwbaar en geschikt.	De AFM rondt de geschiktheidstoetsingen van zittende beleidsbepalers af binnen de daarvoor geldende wettelijke overgangstermijn. De AFM volgt de aanbevelingen van de Commissie Ottow ten aanzien van het toetsingsproces op om het proces van toetsingen verder te versterken.
4.4 Beursgenoteerde ondernemingen minimaliseren de materiële afwijkingen van de verslaggevingsregels.	De AFM beoordeelt de financiële verslaggeving van beursgenoteerde ondernemingen daar waar de risico's het grootst zijn. Bij materiële afwijkingen van de financiële verslaggeving treedt de AFM handhavend op.

5. Maatschappelijk doel, gerelateerd aan Prioriteit 1:

De financiële sector wordt niet misbruikt voor criminele activiteiten

Resultaat	Toezichtactiviteit
5.1 Vergunninghouders van de AFM treffen de juiste beheersmaatregelen om onder meer witwassen, terrorismefinanciering, fraude, corruptie, belastingontduiking en belangenverstrengeling tegen te gaan. Overtredingen inzake financieel economische criminaliteit en niet-integer gedrag worden voor zover mogelijk en binnen het mandaat van de AFM vallend tegengegaan of gestopt.	De AFM onderzoekt of instellingen waar zij primair verantwoordelijk voor is in het integriteitstoezicht voldoende waarborgen treffen opdat zij niet worden misbruikt voor financieel economische criminaliteit. Na implementatie van AMLD4 in de Wwft publiceert de AFM een leidraad. De AFM doet thematisch onderzoek bij beleggingsondernemingen naar de naleving van de Wwft. Daarnaast doet de AFM instellingsspecifieke onderzoeken en gaat waar opportuun over tot formele maatregelen.
5.2 Zware overtredingen door vergunninghouders, (mede)beleidsbepalers en medewerkers worden voor zover mogelijk en binnen het mandaat van de AFM vallend tegengegaan en gestopt.	De AFM identificeert doorlopend signalen over vergunninghouders die zware integriteitschendingen begaan en doet onderzoek. Bij ernstige integriteitsincidenten vindt een hertoetsing van beleidsbepalers plaats.

6. Maatschappelijk doel, gerelateerd aan Prioriteit 2:

De AFM is een technologie- en datagedreven toezichthouder

Resultaat	Toezichtactiviteit
6.1 De AFM identificeert tijdig nieuwe risico's in de markt door analyse van data.	De AFM ontsluit en gebruikt diverse databronnen om nieuwe signalen te genereren en bestaande signalen te verrijken. Door opleiding en training-on-the-job vergroot de AFM de data-analysevaardigheden van toezichthouders.
6.2 De AFM zet in haar handhavings- en integriteitsonderzoeken geavanceerde digitale onderzoekstechnieken in.	Tijdens handhavings- en integriteitsonderzoeken stelt de AFM digitale data veilig. De AFM gebruikt innovatieve technieken om hier op een gerichte en efficiënte manier relevante informatie uit te filteren en deze visueel te maken.

7. Maatschappelijk doel, gerelateerd aan Prioriteit 2:

De AFM is thought leader op het gebied van gedragstoezicht

Resultaat	Toezichtactiviteit
7.1 De AFM wordt gezien als een toonaangevende speler binnen internationale gremia zoals ESMA, IOSCO en IFIAR.	In de internationale context doet de AFM minimaal 3 voorstellen voor toezichtconvergentie om toezichtarbitrage te voorkomen. De AFM maakt zich er binnen ESMA sterk voor dat productinterventie bevoegdheden op een effectieve wijze worden ingezet door de lidstaten. De AFM vervult een agendazettende rol binnen ESMA, IOSCO en IFIAR door het agenderen van nieuwe risico's en voorzitterschap van belangrijke werkgroepen binnen ESMA op het gebied van consumentenbescherming en kapitaalmarkten.

8. Maatschappelijk doel, gerelateerd aan Prioriteit 3 en Doorlopend Toezicht:

Het toezicht van de AFM is efficiënt en effectief

<i>Resultaat</i>	<i>Toezichtactiviteit</i>
8.1 Met haar processen bevordert de AFM snelle en zorgvuldige toetreding van marktpartijen en personen.	Vergunningaanvragen worden volgens de wettelijke vereisten beoordeeld. En de besluitvorming over de aanvraag vindt in ten minste 90% van de niet-complexe gevallen plaats binnen de wettelijke termijn. De AFM volgt de aanbevelingen op van de Commissie Ottow ten aanzien van het toetsingsproces om dit proces verder te versterken. Het aantal hertoetsingen met een, achteraf voorzienbaar, negatief oordeel binnen 2 jaar na de aanvangstoetsing is kleiner dan 0,5%.
8.2 De (toezicht) processen van de AFM worden steeds verder verbeterd.	De AFM evalueert geregeld haar eigen werk en werkt hierin samen met andere toezichthouders. Uitkomsten vormen de basis voor continue verbetering en worden gedeeld met medewerkers via bijvoorbeeld seminars en gerichte opleidingen. De AFM implementeert een nieuwe werkwijze zodat de organisatie kortcyclisch (bij)stuurt op het behalen van haar doelstellingen, en teams jaarlijks een aantal verbeteringen doorvoeren in hun (toezicht)processen.
8.3 Zakelijke stakeholders oordelen overwegend positief over de effectiviteit, kennis en vaardigheden van AFM toezichthouders. Dit volgt uit ons jaarlijkse stakeholdersonderzoek.	De AFM evalueert regelmatig haar toezicht en laat een stakeholdersonderzoek uitvoeren. De AFM voert op basis van zowel evaluaties als het stakeholderonderzoek verbeteringen door in haar toezicht. De AFM investeert in het verhogen van kennis en vaardigheden van haar toezichthouders door het aanbieden van gerichte opleidingsmodules.
8.4 De kosten voor het toezicht worden effectief beheerst.	De AFM borgt dat de kosten voor het toezicht binnen het vastgestelde kostenkader blijven.

Bijlage 2 – Tijdsplanning Toezichtonderzoeken 2018

Onderstaand overzicht geeft de voor 2018 geplande externe onderzoeken en activiteiten bij ondernemingen die onder AFM toezicht staan.

Risico	Onderzoek/Activiteit	KPI	2017	1e kwartaal 2018	2e kwartaal 2018	3e kwartaal 2018	4e kwartaal 2018
1. Leningen niet in het belang van de klant	Dashboardonderzoek bij kredietaanbieders.	1.1		Vorbereiding	Data-uitvraag, gesprekken en onderzoek		Terugkoppeling resultaten / Follow up
	Onderzoek naar de bedrijfsvoering en het beleid van kredietaanbieders en kredietbemiddelaars, ter voorkoming van problemen van "locked up" klanten.	2.1		Vorbereiding	Data-uitvraag, gesprekken en onderzoek	Terug koppeling resultaten	Follow up
	Onderzoek naar de bedrijfsvoering van incassobureaus.	2.2		Exacte planning is nog niet bekend.			
	(vervolg) onderzoek bij hypotheek aanbieders naar de naleving van regelgeving rondom probleem dossiers.	2.2		Data-uitvraag, gesprekken en onderzoek	Terugkoppeling en Leidraad		
	Toetsen van effectiviteit benaderingswijzen met als doel dat klanten gaan aflossen (voor klanten met hoog risico aan het einde van de looptijd).	2.2		Data-uitvraag, gesprekken en onderzoek	Terugkoppeling en Leidraad		
	We maken risico analyses voor de mogelijk negatieve gevolgen van de stapeling van kredieten, de kwetsbare positie van jongeren en starters, alternatieve kredietvormen en aanbieders met een big data businessmodel (fintech-lending).	Door lopend		Exacte planning is nog niet bekend.			
2. Niet passende beleggingsproducten	Onderzoek naar de transparantie en berekeningswijze van kosten, rendement en risico van deze producten en diensten bij aanbieders van beleggingsproducten en -diensten.	1.3		Vorbereiding	Nulmeting+ onderzoeken	Terug koppeling resultaten	Follow up
	Onderzoek naar de mate van naleving Mifid II normen bij beleggingsondernemingen.	1.2			Vorbereiding	Data-uitvraag, gesprekken en onderzoek	Terug koppeling resultaten
	Onderzoek naar beleggingsbeleid van vermogensbeheerders. (grootbanken en ZBO's).	1.2			Vorbereiding	Data-uitvraag, gesprekken en onderzoek	Terug koppeling resultaten
3. Ongewenste gevolgen voor markten en toezicht door internationale ontwikkelingen	We brengen internationale en Europese ontwikkelingen voortdurend in kaart en beïnvloeden internationale en Europese beleidsvorming in de fora waarin de AFM zitting heeft.	7.1		Doorlopend			Evaluatie

Risico	Onderzoek/Activiteit	KPI	2017	1e kwartaal 2018	2e kwartaal 2018	3e kwartaal 2018	4e kwartaal 2018
4. Onverantwoord gebruik van technologie en data	Vaststellen van benodigde normenstelsels/referentiekaders voor risicobeheersing van nieuwe technologieën.	8.2			Planning nog niet bekend		
	Onderzoek naar de toepassing van (nieuwe) technologieën zoals kunstmatige intelligentie, machine learning, complexe algoritmes en blockchain door financiële ondernemingen bij klantgerelateerde / primaire processen. De hierbij relevante risico's onderkennen en hier passend op reageren.	6.1	Analyse en voorbereiding		Analyse en beleidsvorming	Opvolging	
	Onderzoek doen naar spelers die evil nudges lijken in te zetten in hun digitale dienstverlening.	6.1			Voorbereiding	Data-uitvraag, gesprekken en onderzoek	Terug koppeling resultaten
	Evalueren van de Innovation Hub en de regulatory sandbox (i.s.m DNB).	8.2		Analyse en voorbereiding		Opvolging	
5. Onvoldoende verbetering kwaliteit accountantscontroles	Visie ontwikkelen op de accountsector op de lange termijn, in relatie tot het huidige beeld van de kwaliteit en technologische ontwikkelingen.	Doorlopend		Voorbereiding	Analyse	Analyse	Visie definiëren
	Onderzoek naar invoering en borging van aangekondigde verbetermaatregelen bij OOB accountantsorganisaties.	4.2		Exacte planning is nog niet bekend. Instellingen ontvangen op individuele basis informatie de planning, data-uitvraag en uitvoering van het onderzoek.			
	Onderzoek naar effecten van partnermodel bij geselecteerde accountantsorganisaties.	4.2	Voorbereiding	Data-uitvraag en onderzoek		Terug koppeling resultaten	
	Onderzoek naar kwaliteit wettelijke controles overige OOB accountantsorganisaties.	4.1		Exacte planning is nog niet bekend. Instellingen ontvangen op individuele basis informatie de planning, data-uitvraag en uitvoering van het onderzoek.			
	Toetsingen van geschiktheid zittende bestuurders van OOB accountants organisaties.	4.3	Voorbereiding		Doorlopend		
6. Tegenvallende financiële positie na pensionering	Analyse van derde pijler pensioenproducten.	2.3		Voorbereiding	Afronding eerste analyse		
	Beïnvloeding n.a.v. de uitkomsten van het pilotonderzoek dat in 2017 is uitgevoerd naar de kwaliteit van pensioenadvies aan werkgevers en, indien nodig, nader onderzoek.	2.3	Onderzoek	Uitkomsten delen			
	Onderzoek naar de mate waarin bij de uitvoering van beschikbare premieregelingen het belang van de klant centraal staat, zowel in de informatieverstrekking, de productontwikkeling en de wijze waarop deelnemers worden begeleid bij het maken van een keuze voor een vaste of variabele uitkering.	2.3		Onderzoek	Onderzoek	Uitkomsten delen	
	Onderzoek naar duidelijke, evenwichtige en correcte informatie inzake (onzekerheid) pensioen.	2.3		Terugkoppeling van uitkomsten onderzoek 2017	Gesprekken met stakeholders	Gesprekken met stakeholders	Evt. vervolgonderzoek
	Bevorderen dat consumenten meer inzicht krijgen in hun financiële situatie na pensionering.	2.3		Dialoog met stakeholders. i.s.m. pensioenuitvoerders of andere stakeholders uitvoeren van gedragswetenschappelijke experimenten			
	Bevorderen dat het perspectief van de consument/deelnemer voldoende wordt betrokken in de discussie over een nieuw pensioenstelsel.	Doorlopend		Dialoog met stakeholders.			

Risico	Onderzoek/Activiteit	KPI	2017	1e kwartaal 2018	2e kwartaal 2018	3e kwartaal 2018	4e kwartaal 2018
7. Onvoldoende risicobeheersing bij vermogensbeheer	Onderzoeken van de impact van Brexit en mogelijke gevolgen voor toezicht.	8.2	Analyse en voorbereiding		Inventarisatie knelpunten	Opvolging	Opvolging
	Vervolg onderzoek naar voldoen aan relevante wet en regelgeving van AIFMD vergunninghouders.	8.2		Voorbereiding	Data-uitvraag, gesprekken en onderzoek	Terugkoppeling resultaten	
	Onderzoek naar invulling zorgplicht door vergunningplichtige bewaarders.	Doorlopend		Voorbereiding	Data-uitvraag, gesprekken en onderzoek	Terugkoppeling resultaten	Dialogo over aanvullende maatregelen
	Onderzoek bij partijen naar doorvoering van de Mifid II regels.	1.2	Analyse en voorbereiding	Inventarisatie knelpunten	Opvolging		
8. Werking kapitaalmarkten leidt niet tot beste prijs	Intensiveren van toezicht gericht op operational risk management bij infrastructuur partijen. Dit in samenwerking met DBN en ACM.	3.1			Volwassenheidsniveaus ten minste 1 niveau hoger dan 2017		
	Onderzoek naar de impact van nieuwe technologieën (zoals o.a. blockchain) op toezicht (handelsinfrastructuur en transparantie verplichtingen).	3.3		Exacte planning is nog niet bekend. Instellingen ontvangen op individuele basis informatie over deelname aan deze toezicht onderzoeken.			
	Vergroten van informatie transparantie bij Crowdfunding platformen.	3.1			Visie ontwikkelen	Uniform kader ontwikkelen	Toepassing uniform kader
9. Onvoldoende focus op duurzaamheid	Er is een groeiende aandacht voor duurzaamheid. Op financiële markten is dit terug te zien in zowel de vraag naar als in het aanbod van financiële producten en diensten. Deze ontwikkeling vraagt om gerichte aandacht voor dit thema in de uitvoering van het AFM-toezicht.			Exacte planning is nog niet bekend.			
10. Gebruik van financiële sector voor crimineel gedrag	Vervolg onderzoek naar Wwft-naleving bij beleggingsondernemingen.	5.1		Voorbereiding	Data-uitvraag en -analyse	Eventueel gesprekken en onderzoek	Terugkoppelen resultaten
	Onderzoek naar het uitvoeren van de SIRA en het identificeren van integriteitsrisico's bij accountantsorganisaties (nOOB kantoren).	4.1	Voorbereiding		Data-analyse, gesprekken en onderzoek	Gesprekken en onderzoek	Terugkoppelen resultaten
	Onderzoek naar voldoende waarborgen bij onder toezicht staande instellingen om financieel economische criminaliteit tegen te gaan.	5.1		Exacte planning is nog niet bekend. Instellingen ontvangen op individuele basis informatie over deelname aan dit onderzoek.			

Bijlage 3 - Afkortingen

ACM	Autoriteit Consument & Markt
ADR	Auditdienst Rijk
AIFM	Alternative Investment Fund Managers
AIFMD	Alternative Investment Fund Managers Directive
ASIC	Australian Securities and Investments Commission
AMF	Autorité des Marchés Financiers (FR)
AMLD4	Anti Money Laundering Directive 4
AOV	Arbeidsongeschiktheidsverzekering
AQTF	Audit Quality Task Force
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BaFin	Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (DE)
Big-4	Big-4: KPMG, PWC, EY, Deloitte
BMR	Benchmarks Regulation
BO	Beleggingonderneming
CAIM	Common Audit Inspection Methodology
CEAOB	Committee of European Auditing Oversight Bodies
CER	Committee on Emerging Risks
CFTC	Commodity Futures Trading Commission
CMU-initiatief	Europees initiatief Capital Markets Union
COO	Chief Operations Officer
CSDR	Central Securities Depositories Regulation
DNB	De Nederlandsche Bank
EAIG	European Audit Inspection Group
EBA	European Banking Authority
EECS	European Enforcement Coordination Sessions
EIOPA	European Insurance and Occupational Pensions Authority
ELTIF	European Long Term Investment Funds
EMIR	European Market Infrastructure Regulation
ESMA	European Securities and Markets Authority
ESRB	European Systemic Risk Board
FCA	Financial Conduct Authority
FEC	Financieel Expertise Centrum
FinCoNet	International Financial Consumer Protection Organisation
FINRA	Financial Industry Regulatory Authority (VS)
FIOD	Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst
FISMA	Federal Information Security Management Act
FIU	Financial Intelligence Unit
FSC	Financieel Stabiliteitscomité
HFT	High Frequency Trading
IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board
IAIS	International Association of Insurance Supervisors
IASB	International Accounting Standards Board
IESBA	International Ethics Standards Boards for Accountants
IFIAR	International Forum of Independent Audit Regulators
IFRS IC	International Financing Reporting Standards Interpretation Committee
IFRS TRG	IFRS Transition Resource Group for Revenue Recognition
IOSCO	International Organization of Securities and Markets Authority
IOSCO CER	IOSCO Committee on Emerging Risk
KBC	Klantbelang centraal
KFD	Kwaliteit van Financiële Dienstverlening
KGI	Koersgevoelige informatie
KID	Key Investor Document
LTV	Loan To Value
MAR	Market Abuse Regulation
MiFID II	Markets in Financial Instruments Directive II
MJA	MeerjarenAgenda
MMOU	Multilateral Memorandum of Understanding
NBA	Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants
NRVT	Nederlands Register Vastgoed Taxateurs
NVB	Nederlandse Vereniging van Banken
NVGA	Nederlandse Vereniging van Gevolgmachtigde Assurantiebedrijven
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development

OM	Openbaar Ministerie
OOB	Organisatie van Openbaar Belang
PCAOB	Public Company Accounting Oversight Board
PRIIPS	Packaged Retail and Insurance based Investment Products
PUO	Pensioen Uitvoerings Organisatie
SA	Self Assessment
SEC	Securities and Exchange Commission (VS)
SFTR	Securities Financing Transactions Regulation
SRA	Samenwerkende Registeraccountants en Accountants-Administratieconsulenten
STORS	Suspicious Transaction and Order Reports
TRS	Transaction Reporting System
UCITS	Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities
VKM	Vergelijkende Kosten Maatstaf
VO-raad	Voortgezet Onderwijs raad
Wta	Wet toezicht accountantsorganisaties
Wft	Wet op het financieel toezicht
WNT	Wet Normering Topinkomens
Wwft	Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme
ZBO	Zelfstandig Bestuursorgaan